

Ставмувыса пролетарііяс, бтвчбї!

ОРАМ

6 №

1927

КОМІ ЖУРНАЛ.

Л.П.

ЈУӨРТАС.

Листбокјас.

Ставсојузса Сöветјаслөн 4-öd сјезд. Н.-Уль.	1
Став мувылын јöз-кост оласног. Булышов.	10
Локтан вога селкoзналог. Щетинин.	15
Мыј поџö вöчны том-јöз-пöвсын. Тит-Паш-Ів.	19

Міјан сиктјасын:

Вөр виџом сотчöмјасыг. В. Забелін.	21
Картупель сисмöм. В. Ісаков.	24
Мујас-вылын вöфтан турунјас костöм- јылыг. Агроном Б.Н. Попов.	26
Кукаң быдтöм-јылыг. Агроном Жакова.	29
Мыжалöм-јылыг. Прокурорлөн отсасыг. Ів. Попов.	32

Номі гижöдчукөр:

Том јöз, воџö. Сим-Вань.	35
Меным мамö... Ілля-Вас.	36
Том ужалыг јöз. Ілля-Вас.	—
Мед-бөрја вст. М. Лебедь-ов.	38
Мыјла-нö, шондiöј, вөр-сајö летчöмыд. Сылөн-жö.	39
Ежва ју-куџа. Сылөн-жö.	—
Рытын. Симаков І. Н.	40
Вузасыг морт. М. Лебедь-ов.	41
Кольöм. Гаврил-Пјодор.	43
Міјö дорсöсгез. М. Лыкачов.	44
Муна, летча југыт шор-дынö. Гаврил-Пјодор.	45
Комі кыв. Ічöт-Іван.	47
Шогмытöм гижöдјас. Ньобдинса-Виттор.	50

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обкома ВКП (б).

№ 6 (9) — Июнь — 1927 год.

Устьсысольск, Набережная, 41.

О Р А Д Ы И М

КОМІ җӱзлӱн җУРНАЛ.

ЛЕҖӱ ВКП (б)-лӱн ОБКОМ БЫД ТӱЛЫГЫН
ӱТЧЫД.

6 (9) №

Ј У И

1927 60.

Ставсојузса Сӱветҗаслӱн 4-ӱд сҗезд.

Апрель 26-ӱд лунӱ помагис Ставсојузса Сӱветҗаслӱн 4-ӱд сҗезд. Мед-јонасӱ сҗезд-вылын Сојуз-пастаыс чукӱртчӱм делегатҗас сор-нӱтисны промышленность да виҗму уж кыпӱдӱм-җылыс, став госу-дарствоса овмӱс нуӱдӱм-җылыс. Сҗезд-вылын вӱлины докладҗас—Рыков-јортлӱн правительство уж-җылыс, Кузбышев-јортлӱн промышленност-җылыс, Калинин-јортлӱн виҗму-бердын ужалӱм-җылыс, Ворошилов-јортлӱн Гӱрд арміја-җылыс да СССР-ӱс дорҗӱм-җылыс.

РЫКОВ-ЈОРТЛӱН ВИСТАЛӱМ.

Рыков-јорт аслас докладас војдӱр висталис ӱнија ставмувывса олӱм-җылыс.

Воыс воӱ капиталист-государствоҗас миҗан-вылӱ пыр скӱралӱны. Сӱвет-правительстволы таҗӱ кадӱ вӱли зев сӱкыд нуӱдны асгыс ыҗыд ужсӱ—овны миҗӱн, да јонмӱдны мукӱд госу-дарствоҗаскӱд во-лыгӱм, вузасӱм.

Капиталист-государствоҗаслӱн полѳтикаыс ӱни ставыс бергалӱ Ки-тај да СССР-гӱгӱр. Наҗӱ сӱннаныс оз вермыны виҗӱдны Ки-тајтӱ да Сӱвет-республикатӱ. Ки-тај-вылӱ капиталист-государствоҗас скӱра-лӱны,—ки-тајса јӱзыс мездыӱдны капиталистҗас кӱподулыс-да. Ки-тајса јӱз-кӱ мынтӱдчасны, на-бӱрға кутасны мунны да шыбытасны ка-питалистҗасӱс став колоніја-са јӱзыс. СССР-вылӱ капиталистҗас скӱ-ралӱны,—Сӱвет-республика-са јӱз ас-ки-нас капиталистҗастӱг вӱчӱны выл олӱм, јонмӱдны со-циалистиче-скеј рес-публика-да. СССР-кӱ пыр кутас воҗӱ сӱҗи јонмыны, робочејҗас ка-питалист-государствоҗасын сӱҗ-жӱ регыдҗык шыбытасны асгыныс ка-питалистҗассӱ. Со мыјҗас-вӱс-на ка-питалистҗас јона скӱралӱны да быд-ногыс зӱлӱны пӱдтыны Ки-

БИБЛИОТЕКА
Респ. историко-Краев. Музея
Коми АССР
город Сыктывкар.

тајса револутсјатө да Сöвет-республикатө. Медга-нын скöралöны англијаса капиталистјас.

Англијаса правительство быдлаыг помка короö кытчöкө крукагны. Быдсама-пöлöс вöвлытöм мыжжасö зилö коргны да мыжавны Сöвет-правительствоöс. Бөрја каднас со англијаса правительство ыстылис нота сöвет-правительстволы. Сені бара быд абутöм мыжыг мыжалöны Сöвет-правительствоöс.

Бөрја нотаас Англија вöли көсјö-нын ордны мјанкөд воыгöмсö. Сöмын (öткымын министрјасыс висталöм-герти) абу öнi пыр дугдöмаöг воыгöмгыс, абу-на-пö зик кадыс воöма-да. СССР-вылö меджона скöралыгјасыс öнi-на Англијаын зев чорыда ужсö нуöдöны СССР-көд воыгöмгыс дурдöм-куча*).

Пекинүн мјан посольство-вылö ускöдчылöм сјжö-жö петкöдлö. Капиталист-государствојас көсјöны кыскыны мјанöс војна-вылö, мед позас бөринас пöдтыны мјанöс да револутсјасö Китајыг.

Пекинүн мјан посольство-вылö ускöдчылöм сјжö-жö петкöдлö. Капиталист-государствојас көсјöны кыскыны мјанöс војна-вылö, капиталист-государствојас-нын, буракö, öти кывжö воисны. Китајын, позö шуны, мунö-нын капиталистјаслөн војна. Став капиталист-государствојасыс Китајö вайöмаöг зев уна суднојас да војска. Нажö быд-ногыс отсалöны Чжан-Тзо-Лынлы китајса револутсјакөд возсагны.

Капиталист-правительствојас пыр пöрјавлöны асгыныс ужалыгјассö. Нажö шуöны: ми-пö көсјам мiрөн бура овны, сöмын-пö Сöвет-республика быдлаын зилö војна кыпöдны. Ми пыр виставлим дај öнi висталам: быд горни мi кутам нуöдны, збылыг-кө көсјöны капиталист-государствојас горнитны мiрөн олöм-јылыг, öружжöјас чинталöм-јылыг. Ми корам став государствојасöс зикöз бырöдны војнаса пролышленност, армја. Капиталист-государствојас чукöртавлöны сы-јылыг конперентсјајас да сенi куш горни i овлывлö, некущöм государство оз сöгласитчыв öружжöјас чинтавны. Сöмын мед ужалыг јöз-ыс сыыг најöс оз кут мыждыныс, најö газетјасын гижалöны, Сöвет-государство-пö öружжöјассö став-доргыс унжык вöчалö, да мјанлы-пö сiзи-жö колö.

Капиталист-государствојас понала вöчалöны договорјас öтвылыг мöда-мöдсö дорјöм-јылыг, лбö војнаөн код-вылö-кө мунны. Сöмын Сöвет-республика зилö быдөнкөд мiрөн овны, вöчалö договорјас öтка-öтка государствојаскөд мöда-мöд-вылö не ускöдчöм-јылыг. Ми пыр зилам лöгöдны быд-ногөн бура воыгöм да тöргутöм, мед öдјöжык позис лептыны асгыным овмöс.

*) Рыков-јортлөн докладыс вöли апрельын. Сы-бöрын унатор вежгис. Англијаса правительствөнд бара ускöдчылis Лондонын мјан вузаган уж нуöдыг представительство-вылö, севга ордис мјанкөд воыгöмсö.

Совет-Союз пыр јонмө. Сөмын капиталистјас коргоны помка кыпөдны война мијанкөд. Совет-правительство кутас төждыны, мед видчыгтөг мијан-вылө ез ускөдчыны. Ми кыз-вермам кутам нуөдны мирнеја олан политика. Сөмын ми некор огө вермөј шуны: капиталистјас оз ускөдчыны мијан-вылө. Мијанлы пыр колө лоны сы-кежлө лө-өдчөмөн.

КУЩОМА КЫПТӨ ОВМӨС.

Вошө Рыков-јорт вигталис государства оvmөс кыпөдөм-јылыг. Государство өни мед-јона вишөдө выль-пabrik-заводјас стрөитөм-вылө, промышленност да вишму уж лептөм-вылө. Pabrik-заводјас стрөитан план өни лөгөдөма-нын, ужыс мунө сижө план-сертиис. Öни оvmөс кыпөдөм-вылө государство вишө уна миллион шайт. Тажө кык онас промышленностыг да вишму уж-бердын ужыг петөм төвар codi 12 миллиард шайтгаң 20 миллиард шайтөз.

Таво правительство став оvmөс кыпөдөм-вылө (промышленностө, тујјасө, вишму ужө да мукөдлаө) сетис 2 миллиард да 545 миллион шайт. Промышленностө лои сетөма 917 миллион шайт (колан во 780 миллион шайт), электростантсijaс-вылө—87 миллион шайт, туј-јас-вылө—504 миллион шайт (колан во 301 м.ш.), керкајас стрөитөм-вылө 373 миллион шайт. Таво заводитөма стрөитавны зевгырыг пabriкајас, көрттујјас да зевыжыд электростантсija—днeпpостpој.

Оvmөс кыпөдан уж—зев сөкыд уж. Сөмын ми сижөс вермам нуөдны. Оvmөс кыпөдөмлы отсалыштит колан вога бур урожај. Гөм дон өни чорыда-жө сулалө. Таво заграничаө төвар петкөдим унжык-нын 70 миллион шайт-вылө.

Вишму уж правительство оз-жө вунөд. Воыг-воө вишму уж-вылө гөм сетөө унжык. Ноль воөн вишму уж-вылө мијан вишөма 1 миллиард шайт-сајас. Ферт, тајө отсөг оз-на тырмы, колө-на јона отсавны. Отсөгтөг крестаналөн оvmөсыс өдјөсө оз вермы кыптыны. Мијан урожајјас јона-на поснөөг, колө кыз-кө урожајсө содтыны. Сесга колө јонжыка заводитны вөдитны пabrik-заводјаслы колан сырјо—пыш, шабди, хлопок да мукөдтор. Сещөм торјастөгыс i пabrik-заводыс өдјө оз вермы кыптыны.

Јона-на ковмас ужавны төварјас-вылө дон чинтөм-вөсна. Pabrik-заводјасса төварјас-вылө дон чинтөмыс бурмөдас став ужалыг јөзылыг, медга-нын крестаналыг, оvmөссө, јонжыка јитас крестанаөс да робочејјасөс.

Правительство эктјасын ассыс политикасө важ-моз-на нуөдө дај вошө кутас нуөдны. Советвласт сулалө гөль да шөркофдема олыг крестана-дор, зилө кыпөдны налыг оvmөссө, вежны ужалан-ногсө бурланө, машинајасөн да бур ужалан көлујөн. Кулакјаскөд ми вошсагам дај вошө кутам вошсавны, гөль-крестанаөс өбөдитөм-вылө кi-јассө налыг ог лешөј рагавны.

Вузасомын государство да коператсija пыр jоткoны бoкo частнеј вузасыгoс. Неважoн-на частнеј кын вoлi чукoра вузасoмыс жынjыс да пoштi став ещaнiкa вузасoмыс. Тавo чукoра вузасoмыс частнеј кын сoмын 10 прoчeнт, ещaнiкa вузасoмыс—40 прoчeнт.

Gjezd jona гopнitic Сoвет-республика овмoс-jылыг. Фелегатjас oшкicны правитeльствoлыг ужсo, шуicны вегкыдoн. Gjezd вoзo-вылo щoктo правитeльствoлы мунны тajo-жo тужoд. Gjezd шуo, кaпитaлист-јас-пo адqoны Сoвет-республика jонмoм да пыр jонжыкa скoралoны. Hajo кoргoны бьд-нoгыс помкa вoйнаoн пoдтыны Сoвет-республикaoс. Gjezd шуo правитeльствoлы, колo-пo лoгoдчыны, мед видчыстoг врагjас мiјан-вылo ез вермыны ускoдчыны. Gjezd indo ставмувьвса ужaлыг jozлы кaпитaлистjасoн вoйна-вылo лoгoдчoмco. Вoзo-вылo gjezd щoктo правитeльствoыслы нуoдны мукoд государство-јаскoд вaж-моз-жo мiрнеја oлан пoлiтiкa.

Пабрик-заводjас стрoитан, eлeктpичeство нуoдан, став овмoс кьпoдан ужсo вoчoмыг gjezd oшкo-жo правитeльствooс. Кужoмoн тajo ужсo нуoдoм-пoнда jона мiјан jонмic Сoвет-республика, codicны пaбpик-заводjас, уж-вылын oни унжык рoбoчeјјас, codi jona тoвap, кьптiс вiзму уж, ciзи вoзo. Вiзму овмoс кьпoдoм-кyзa ужсo правитeльствoлыг gjezd oшкic-жo. Gjezd jонжыкa щoктo тoждьсны гoл да шoркoдфeмa jozoс кoператсijao сујoм-кyзa, вiзму ужaлан мaшiнa-јас сузoдoм-кyзa да овмoс кьпoдны oтсалoм-кyзa.

Gjezd щoктo jонжыкa кутчicгны нуoдны вiзтан-уж, бьрoдны став лiшнеј рoскoдjасco, вoзcагны гoм лoтaјтoмjаскoд, лoкa ужaлoмкoд. Coмын вiзтан-уж мед нeкьзи oз oбoдit ужaлыг jozoс, мед eз кутны вiзтан-ужсo нa-вылын нуoдны.

Toвapјас дoнтoммoдoм gjezd щoктo вoзo нуoдны вaж-нoгoн-жo чoрыда.

КУЛБЫШЕВ-ЈОРТЛОН ВИСТАЛОМ.

Промышленност-јылыг gjezd-вылын висталис Кулбышев-јорт. Мијан став овмoс—прoмышлeннoгт да вiзму овмoс—oни jона-нiн кьптiс; вoic-нiн вoјнaдq-мында. Oни кoвмaс зaвoдitны вьл-вылo вьл-нoг буржыкa став овмoссo лeптыны. Прoмышлeннoгт да вiзму овмoс мoдa-мoдcыныс oз тoрjавны. Вiзму овмoсo мунo унжык пaбpик-завoдca тoвapыс, прoмышлeннoгтлы дaј пaбpик-завoдjаслы вiзму овмoс зeв унa сыpjo сeтo.

Tajо кьк вoнaс прoмышлeннoгт jона кьптiс. Пaбpик-завoдjас-ыг тoвap льд 1925-26 вoын, вoзqа вo-гepтiыс, codi 43 прoчeнт-вылo пaн-гepтi, тавo codo 119,2 прoчeнт-вылo. Унжык тoвapыс oни тьрмo-нiн.

Прoмышлeннoгт пaскалoм-вoснa уж-вылo кьк вoнaс лoи бoг-тoмa јeщo 640 сурc рoбoчeјјасoс. Ужaлан-дoн codi-жo. Пaбpик-завoдjас oни jона oтсалoны кьптыны вiзму овмoслы. Вiзму ужaлан

машінајас пабрік-заводјас лезёны војнаё-дорыг-нын унжык. Промышленност пыр јонмё.

Промышленност вермё паскавны сёмын, ем-кё тырмымён сылы сырјо. Уна пабрік-заводјас ужалёны візму овмёсса сырјоён (шабді, пыш, хлопок да мукөд). Сещём пабрік-заводјасыс вермасны паскавны, паскалө-кө візму ужалёмын тані індём көзајасыс. Оні мјан промышленност вывті өдјө кыптис, сырјо мјанлы омёла тырмё. Сегга-өд сырјосө мјанлы лоө јешщө петкөдны заграничаө, машінајас да мукөд төварјас ваяём-вылө. Сіз-кө өні сулалө зев ыжыд уж—паскөдны візму овмёсын пабрік-заводјаслы колан көзајас. Ковмас колан сырјојасыс-вылө содтыны дон, јонжыка ваяны сещём көзасө вөдитан інјасас төвар, чінтавны төварјаслыг донсө. Колө отсавны сещём көзајасыс вөдитөм-вылө: ужөн сетавны гөм, кокнөдны налогјас, унжык перјыны му бурмөдан торјас (искусственное удобрение), да донтөммөдны сіјөс, сузөдны бур көјдыс, сізі возө.

Кыпөдны овмөс, выль-ног сіјөс лөсөдны јона отсалас електричество. 1921-өд воын лөсөдөм план-зерті, 10-15 воөн вөлі індөма стрөитны 30 рајоннеј стантсіја. Тајө плансө лоө вөчөма. Оні електричествоыс војна-дорыг јона-нын уна Сіктјасын револүтсіја-бөрын стрөитөма 368 стантсіја. Візму овмёсын абу-на велалөмаөб електричествоөн ужавны. Лөктан кадјасын мјанлы ковмас став візму овмөссө електричествоөн выль-ног лөсөдны.

Выль пабрік-заводјас стрөитөм-вылө өні јона кутчигөма. Воыг-воө сы-вылө унжык гөм сетгө. Колан во стрөитөма да өні помагөны гырыг һерп заводјас, вөр-пілітан заводјас, стөклө-вөчан заводјас, мукөд-пөлөс. Регыд заводитасыны стрөитны гырыз көрт вөчан заводјас, трактор—завод, машінајас вөчан завод да мукөд-пөлөс-јасөс. Заводитөма стрөитны зев ыжыд гидроелектростантсіја—Һнепрострој, куз көрттуј Сібырған Туркестанө (Семіраченскеј көрттуј). Тајө ужјассө вөчөм-бөрын, јона кокнөлө овмөс возө кыпөдөм.

Өні јона мунө төварјас донтөммөдан уж. Пабрік-заводса төварјас-вылө доныс, візму овмөсса төварјас-дорыг, јона-на вылын. Тајө костсө колө бырөдны. Правітельство шуіс лезны төвар-дон јун төлыг-кежлө 10 прөцент-вылө. Онөз төварјас донтөммөдөм омөлана муніс, донтөммөдөмыс һөбагыгөзыс шоча волө. Тані јона-на ковмас ужавны. Мед төварјас донтөмжыкөс лоіны, колө ужалан-ногсө јона бурмөдны. Колө пабрік-заводјасын лөсөдны выль машінајас. Колө ужсө сувтөдны сізі, мед робочейјас ещажык кадөн вермісны вөчны унжык төвар.

Государствоса промышленносткөд-щөщ содөны кустарјасөн да ремесльһникјасөн вөчөм төварјас. Сы-вылын ужалёны 3 мільон морт-гөгөр. 1926 воө најө вөчлісны төварсө 2 мільярд шайт-гөгөр. Государство зілө быд-ногыс отсавны паскөдны кустарјаслыг ужсө, өтувтны најөс коператівјасө.

Гјезд гөгөрбок јона відлаліс промышленност кыпөдөм-јылыг ужсө да індіс воғө ужаланног. Гјезд шуө: промышленност-пө віз-му овмөс кыптөмыг колө-на бөрөжык. Міјан төварјас оз суғыны. Колө паскөдны промышленност. Промышленност кыпөдтөг он вермы вьл-ног лөгөдны візму овмөс (ужавны машинајасөн да елек-тричествоөн), сылы колөны уна бур да донтөм машинајас, му бурмөдан торјас. Колө паскөдны візму ужыслы сецөм коланторјассө вөчан пабрік-заводјас. Зев-жө јона колө паскөдны көрт вөчан заводјас, паровозјас, вагонјас да быдгама машинајас вөчан заводјас.

Машинајастө-војдөр мі вөлі вајам заграничаыг. Капіталіст-государствојас быд-здук вермасны јөртны сыыг міјанөс. Міјанлы колө зікөз мездыны капіталіст-государствојасыг, аслыным вөчавны машина-заводјассө.

Гјезд сетіс уна індөдјас правітельстволы промышленност кыпөдөм уж-јылыг, төварјассө донтөммөдөм-јылыг.

ВІЗМУ-ГӨГӨР УЖАЛӨМ.

Візму овмөс кыпөдөм-јылыг да воғө ужсө нуөдөм-јылыг вісталіс **Калың-јорт.**

Бөрја војаснас візму овмөс өдјө паскалі. Воыг-воө содө скөт, содөны көзөм мујас, содөны көрајас, да візму овмөсса төварјас. Став докодыс візму овмөсыг 1926-27 воын вөлі 11.641 мільон шайт дон. Көзөм мујасыс (плөщадыс) регыд лоө војнаөз-мында (96,1%). Төварыс візму овмөслөн пыр-жө содө, сөмын војнаөз-дорыг ещана,—1913 во-герті 67,6%.

Сөвет-Сојузын крестана-овмөс оз паскав капіталіст-государствојасын-моз. Капіталіст государствојасад-өд мыкө-мындаөн пыр озырмөны, бостөны ас-кіпод-улас гөльжык крестанасө, унжык крестанаыс пыр-өтарө гөльмөны. Сөвет-Республикаын муыс государство кыын, сіјө дорјө гөль да шөркофдема олыгјасөс. Міјан крестанаыд оз гөльмыны, а пыр суғчанажыка овмөдчөны. Гөль крестаналы, најөс кокнөдөм-куға, сетсөны быд-пөлөс кокнөдјасыс, мездысөны налогјасыг.

Крестана-овмөс, ескө, өдјө-коф кыптө, сөмын міјан урожајјас јона-на ічөтөг. Ещана-на міјан петө крестаналөн вузөсыс, оз-на тырмы пабрік-заводјасө сырјо, оз тырмы петкөдны заграничаө. Колө міјанлы јона төждыны урожајјас лептөм-вөсна. Војнаөз міјан, мукөд государствојас-герті, урожајјасыс вөліны зев ічөтөг. Сөгатина-вылыг вөлі мі бостам 62 пуд һаһ, а мукөд государствојасын кујимсымында. Міјан өні урожајыс војнаөз-дорыг-на ещана. Міјанлы колө заводітны уна переменаөн мујас ужавны, унжык заводітны пер-јыны да донтөммөдны му вынмөданјас, јонжыка заводітны ужавны машинајасөн.

Міјан государствоын пабрік-заводјас, көрттујјас, банкјас, пөшті став вузагөмыс, став муыс—государство кыын. Міјан став овмөс-

ыс, государство веккөдлөмөн, мунө өтїлан, течө сотсіализма олөм. Міжан государствоын візму овмөс да промышленност мөда-мөднысө лептөны, мөда-мөднытөгыс оз вермыны овнысө. Сы-вөсна міжан зев чорыд жітөд робочей да крестана-костын. Став овмөсыс, шөщ візму ужалөмыс міжан мунө план-серті. Серт, крестана овмөсыд уна-да, гөкыд план-сертіыд ужсө нуөдны. Көт-і сіңі, сөвет-власт тајө ужсө нуөдө. Шуам, правітельство веккөдлөмөн, өні мі жона-нын паскө-дім клопок вөдітөм, сакарней гвеклө вөдітөм, мукөдтор. Воқө-кеж-лө тајө ужыс пыр кутас паскавны.

Өткымын пунктөсјас, көңажас (клопок, гвеклө, шабді, картупель да мукөд) жітчөмаөгжык пабрік-заводјасса ужөн. Сещөм көңажас-ді-нас ковмас јонжыка сібөдны пабрік-заводјассө, машінајассө. Өні-нын клопок-дінын пөшті ставыс машіна ужалө: гөрө коператівлөн трактор, чукөртө трактор, чукөртөм-бөрас бара нуөны пабрік-вылө. Крестаніныс сөмын быдтө. Сің-жө мукөд көңажас. Өткод пунктөсјас, көңажас быдса рајјонын ужалөмөн өдјөжык поңас кыскыны крестані-нөс коператсіјаө, өтувја ужө.

Візму овмөс поңас кыпөдны сөмын пабрік-заводјас стрөітөмөн, електростантсіјајас быдлаө лөгөдөмөн, бур машінајасөн да выл-ногөн ужалөмөн. Важ гөрнад овмөстө он кыпөд. Колөны ставыс выл-сікас візму ужалан көлуј. Сөмын міжан пабрік-заводјас өні оз-на вермыны машінајассө тырмымөн вөчны. Колө војдөр міжанлы стрөітавны быдсама-пөлөс пабрік-заводјас. Өні міжан пабрік-завод-јас-егкө вөчөны візму ужалан машінајассө војнаөң-дорыс бура-нын уна (таво 46% -вылө унжык,) дај зев уна заграңичаыс пыртам, сө-мын оз-на тырмы, колө-на паскөдны. Өні СССР-пагта міжан ужа-лө 27 сурс трактор, кызыс крестана-кыын. Таво-кежлө лөгөдөма лең-ны візму-ужалан-машінајассө 130 мілльон шайт-дон.

Крестаналыс вузөссө нөбөм да вузалөм міжан зев-на омөла лөсөдөма. Градывв пунктөсјас да мукөд быдмөгјас капіталіст-госу-дарствојасын мед-донтөм сојан, а міжан нөкөні абу, суңөдны оз вермыны. Крестана-төварјас өдјөжык шыкөны гөкыджык сіјөс ві-ныс. Тані коператсіјалы колө жона-на ужавны.

Сөветвласт јона зілө гөль крестаналы отсавны. Гелькознало-гыс матө кујім јукөныс мездыгісны. Налы сетгө ужөн гөм маші-најас нөбөм-вылө, ужөн сетгө көјдыс, да мукөд кокнөдјас. Тајө јона отсаліс гөль крестаналы овмөснысө лептыны.

Коператсіјаө крестанаөс кыскөм мунө бура өдјө. Крестана-овмөс лептөмлы јона отсалө візму ужалан коператсіја. Өні сіјө өтувтө 7 мілльон көңажство-гөгөр (којмөд јукөныс став көңажство-пыс). Оборотјасыс коператсіјалөн пыр паскалөны: таво лөө 1,8 міл-лярд (колян во 1 міллярд). Өтувјөн му ужалөм пыр содө. Колян во вөліны өтувја овмөсјасыс 22 сурс-сајас, өтувтөны најө 250 сурс крестана-овмөс.

Візму овмөс-жылыс гезд меd-јонасө индiс со мыјјас-вылө: воҙо зільны лептыны овмөс гөль да шөркөд-дема олыс крестаналыг: віз-му овмөс кыпөдны поҙо сөмын ужаланногсө вежөмөн (машинајас-сөн, коператсіјаө отувтчөмөн, уна переменаөн ужалөмөн, сізі воҙө); јонжыка колө кутчигны отувја овмөс нуөдөм-вылө, меdга-нын візму ужалан коператсіјаө крестанаөс отувтөмөн.

Гезд шуө: колө јешщө-на јонжыка заводитны сузөдны крестаналы віз-му-ужалан машинајас, донтөммөдны машинајассө, гөль крестаналы машинајассө һөбөм-вылө уждыны унжык-сөм. Колө јонжыка заводитны перјыны му вынимөдан, торјас, донтөгжык сетны крестаналы. Сетны кокһөдјас машинајас һөбалігөн гөль да шөркөд-дема олыс крестаналы.

Крестана-овмөстө он вермы лептыны, он-кө візмусө бура лө-гөд, заводит уна переменаөн ужавны, турунјас көзны, сізі воҙө. Сізкө, ковмас јона кутчигны меd-војдөр землеустројство нуөдөмө, леэны унжык сөм сы-вылө, гөль крестаналы дон боггтөг нуөдны сіјөс. Меd-јона гезд щөктө візөдны, меd крестана-овмөсјасын ез јона посһавны мујасыс, меd јуксөмјасыс ез вөвны зев щөкыда, меd муыс-ескө дыржык вөлі өтi кыын. Выль местајасө мунөмјас гезд щөктө воҙө бура нуөдны, леэны сы-вылө унжык сөм.

Крестана овмөс кыпөдөм могыс гезд щөктө сетны крестаналы ужөн унжык сөм, јонжыка паскөдны уждысан төварішществојас, пыртны сетчө крестанасө, сетны ужөн сөмсө ещажык прө-чентөн.

Сөветвластлы колө. важ-моз, воҙө јона төждыгны став крестанасө коперативјасө-кыскөм-вөсна. Колө кыскыны коператсіјаө став гөль да шөркөд-дема олыс крестанасө.

СӨВЕТ-СОЈУЗ ДОРЈӨМ.

Гөрд арміја-жылыс да Сөвет-республика дорјөм-жылыс вiсталис Ворошілов-јорт.

Капіталіст-государствојас-јона лөгөдчөны војна-кежлө. Ужалыс јөзлы колө суга візөдны, меd відчигтөг мiјан-вылө капіталістјас оз ускөдчыны. Став капіталіст-государствојасын дугдывтөг вөчалөны војенней суднөјас, аеропланјас, пушкајас, мукөд-пөлөс војнаса кө-луј, содталөны ассыныс арміјасө. Рөскөднысө војенней уж-вылө најө пыр содтөны. 1913 во-герті, өні Англија, Франтсіја да Италија сы-вылө візөны матө кык-мында (80%-өн унжык).

Меd мiјанөс ез вермыны капіталістјас жугөдны, колө јонмөдны мiјан гөрд арміја да флот. Мiјан Гөрд арміја велөдөма зев бура, лөгөдөма бура војна-кежлө. Сiјө ставнас өтмоз сувтас, ковмас-кө, Сөвет-республика мездөм-вылө. Командирјасыс ставыс робочей да крестана-пыс. Најө чорыда сулалөны сөветвласт-дор.

Вojна-дырји ковмас арміјао уна јоз. Міјанлы колө кутчіғны јонжыка төдмөдны том јозөс војеннеј ужө војеннеј кружокјас-пыр. Колө буржыка сувтөдны ужсө Осоавіахім обществоын.

Быдсама-пөлөс оружье да војнаса көлуј вөчөмөн мі колім-на бөрө капіталіст-государствојасыг. Сөмын овмөс кыпөдөмөм өтщөщ міјан кыптө-жө војеннеј промышленност.

Локтан војнаын јона кутасны когағны газјасөн. Та-бокған міјан абу-жө зев бур. Міјанлы колө јона-на лөгөдчыны газјасыг відчіғны. Ковмас вывті уна протівогаз. Сіјө ковмас быд салдатлы. быд ужалыг мортлы, коді лоө матын војна-дінын. Мі чайтам, газ-јасыг відчіған торјасыд міјан реғыд лооны.

Мі вермім өнөз лөгөдны јон воздушнеј флот. Сіјө флотыс тө-лыгыг-төлыгө содө, јонмө, воздушнеј флотөн. Море-вывса флот кок-јылө-жө өні мі сувтөдім. Сөвет-Республикалы, ковмас-кө, сіјө ассыг ужсө бура вөчас.

Колө віставлыны ужалыг јозлы—мыј вермасны војна-дырји вөчны аеропланјас да мыј оз вермыны вөчнысө, мед војна-дырји весшөрө полөмјас ез вөвны. Колө віставлыны кычі колө мездығны, відчіғны газјасыг, січі воғө.

Мі олам капіталіст-государствојас кыщ-піын. Ужалыг јозлы пыр колө відчіғны ускөдчөмыг. Кутам-кө мі јонмөдны Гөрд арміја да агным ставным лөсөдчөмаөг лоам, капіталістјас дыр-на оз лыгт-ны міјан-вылө ускөдчыны.

Тайө доклад-куға өјезд шуіс: капіталістјас-пө јона лөсөдчөны војна-кежлө, најө січі-і віөдчөны ускөдчыны Сөвет-республика-вы-нө. Сы-вөсна міјанлы колө јона төждығны Сөвет-республика дор-јөм-вөсна. Колө јонжыка велөдны војеннеј ужө Гөрд арміјанымөс, лөгөдны воғө бур командујтыөјасөс, лөгөдны буржык војнаса кө-луј, тырмымөн леғны сөм Гөрд арміја-вылө.

Осоавіахім общество нуөдө зев төдчана уж Сөвет-Республика дорјөм-куға. Гјезд щөктө сөветјаслы быд-ногөн отсавны тайө об-ществоыслы.

Гјезд шуө: Сөвет-Республика зілө овны быдсөнкөд мірөн. Сө-мын ускөдчасны-кө капіталістјас, ужалыг јоз өтвылыг ставныс сув-тасны налы-воча.

Н.-У.л.

Став мувылын јöz-кост оласног.

Radio da газетјас луныг-лунö јуөртöны: капиталістјас ужалыг јöz-вылын нарһитчöмсö јонмөдöны, робочейјаслыг журнуөдыјассö— коммунистјасöс арестујталöны, лыјлöны; быд-ногөн зильöны мөда-мөд-ныскөд öтувтчыны китајса револүтсијаöс пөдтөм могыг, коргöны вороппом Сöветвласт путкылтны.

Англијаса ізшом перјыг робочейјаслыг (забастовка-бöрас) ужалан-лунсö содтисны, ужалан-донсö чинтисны. Öни англијаса буржуј-јаслөн правительствоыс лөгөдчö леңны закон, код-серти робочейјаслы оз позны кут вöчны ыжыд забастовкајас. Сы-бöрын уна капиталіст-государствојасын буржујјас зильжыка кутисны робочейјаслыг олөмсö омөлтчөдны, сы-пыр асгыныс чепнысö тыртны. Јевропаса капиталіст-государствојасын емөг уна мильон ужтөм робочейјас, уналаын-һин кутисны налы пособіјөјас сеталөмгыс дүгдыны.

Мыјөн Китајын револүтсијаыс кутис паскавны, мыјөн важысаң нарһитөм ужалыг војтыр кутисны став выннысö пуктыны капиталістјас кіпод-улыг мездыгөм-вылө,—капиталіст-государствојас (Англија, Америка, Јапоніја, мукөд) öтувтчисны, лөгөдчыны китајса револүтсијасö бөр пөдтыны. Быд китајса портјасын да китај-пыщса јујас-вылын тырыс војеннеј карабјас. Öни Китајын гырыг капиталіст-государствојаслөн 175 војеннеј караб да 40 сурс-гөгөр салдат, уна јероплан, танкјас да мукөд öрүжјө. Быдөн сіјө лөгөдөма револүтсија пөдтөм-вылө.

Пекинын мијан представительство-вылө пöлитсалөн ускөдчылөмыс, Лондонса төргүјтан представительство пазөдөмыс, мукөд-ногөн Сöветвласт-вылө кавјасөмыс петкөдлө, кықи капиталістјас Сöвет-Сојүзöс тојлöны, мед-ескө сіјө кутас локгыны да сетас вороппом војна кыпөдны.

Мыјла ставыс тајө тақи?

Ставыс тајө, капиталістјаслөн уеласөмыс кутис лоны со мыјјас-вöсна: öти-кө, кымын воқд олөмыс мунö, сымын капиталістјаслөн олөм-нуөдөмыс кутис пыдöсагыны. Мөда-мөд капиталіст-государствојас-костын јонмө зык төвар вузаланінјас-вöсна. Быдөнлы колө унжык местајас. А местајассö Германіјакөд војна-бöрын ставсө-һин јуклісны, ез-һин кол. Төвар вузаланінјас паскавтөг унжык гырыг капиталіст-государствојасын пабрік-заводјас паскөдны ез кутны вермыны, төвар-донјас кутисны усны. Тақтө капиталістјаслы ез кут лоны выгөднө, најө кутисны пабрік-заводјасын ужсö бурмөдны (ратсіоналізірујтны) ужалысјассö чинтавны, пабрік-заводас колөдөм робочейјаслы ужаланлунсö нужөдны, ужалан донсö чинтавны да чіркны. Тақи најө аслыныс выгөдасө коргöны. Тащөм олөмеам-над кутисны содны ужтөм робочейјас, омөлтчыны робочейјаслөн

олöмыс. Робочейяс јона кутісны бостғыны буржујаскөд вермасан ужö, коммунист-партияјас индалөм-куза. **Та-вöсна і буржујаслөн правительствожасыс јона вöтлөдлөны коммунистјасөс, да възмөстчыс робочейясөс.**

Мөд-кө, китајса ужалыс јөз (крестана да робочейяс) револютсия-бердө мед-јона кутісісны капиталист-государствојаслыс нартітчөмсө да җешітчөмсө бырөддөм-вöсна. Ферт, китајса ужалыс-јөз револютсия нуөдөмнас мырөны бырөдны і асланыс помещікјасыслыс властсө. Сіз-кө, китајса револютсия-пыр, тыдалө, капиталистјаслөн кокниа җепнысө тыртөмлы да пемыд јөзлыс вірјуөмлы матыгмө пом. Китајса револютсия јона омөлтчөдө капиталист-государствојаслыс (мед-јона Англијалыс) вынсө да отсалө став мупагта бостгөм револютсия пакөдны. **Та-вöсна капиталист-государствојас быд-ногөн і мырөны китајса револютсиясө бөр дүгөдны, пөдтыны.**

Кожмөд-кө, Совет-Сојузын олөм кыптө, јонмө. 1924-25 воын Сөвет-правительство овмөс бурмөддөм-вылө торјөдліс 1.140 мільон шайт. Таво-кежлө сетіс—2.544 мільон шайт-нын 2½ мындаөн унжык. Пабрік-завод војнабөса-дорыс-нын јонжыка ужалө, көрттуј сіз-жө, візму ужалөм војнабөса-кад-кобөс-нын матыгмө. Öнi војтырөс велөдан уж нуөдыҗас чукөртчылісны Мөскуаө да сорнітісны став школаын велөдан арлыда челабөс велөдөм-јылыс. Сіз-кө, Совет-Сојузын регыд школајасын кутам велөдны став челабөс. Кытчө он вірөдлы, быдлаті міјан кыптө, Советвласт пыр-өтарө вын-өдјө јонмө.

Сөвет-сојузыд став мупагтаса кыпөдчан револютсиялөн гөлөмыс. Сөвет-сојузлөн јонмөмыс сетө став му-пагталаса нартітөм-јөзлы да капиталист-государствоса робочейяслы збојлун; најө гөлөм-саңысжык да ыжыджык нафејаөн өтувтчөны да лөгөдчөны буржујяслы колан-гама олөмсө путкылтны зикөс. Китајса револютсия, да капиталист-государствоса робочейяслөн револютсия уж-бердө өдјө өтувтчөмыс зев бура петкөдлөны тајө шуөмјасыслыс збыллуңсө. **Та-вöсна капиталист-государствојас öнi өдјө лөбөдчөны СССР-вылө војна панны да ставөн өтув војнаөн җешиштны му-пагтаын кыпөдчан револютсиялыс вужсө, путкылтны сөветвластөс јона јонмытөзыс.**

Револютсия дүгөдан ужын Англија јуркутыс.

Китајса револютсия пөдтан ужын-моз-жө, сөветвластөс путкылтны лөгөдчөмын да мукөд-нога револютсия уж падмөдөмын,— быдлаын англијаса буржујаслөн правительствоыс јурнуөдө. 175 војенней караб-пыщыс Китајын, Англијалөн 80-ыс. Сегга быд-ногөн сіјө еща мырөс-нын мукөд капиталист-государствојасөс щөщ кыпөдны китајса револютсия пөдтыны. Пекинын сөветкеј представительство-вылө Чжан-Тзо-Лынлыс пөлітсасө укөдчыны гусөнікөн щөктіс англијаса буржујаслөн правительствоыс-жө. Италија кутіс лыдфыны Бессарабија Румынијалыс англијаса правительство щөктөм-серті-жө. Унжык јевропаса капиталист-государствојасыс коммунист-

јасос вывти јона кутисны җескөдны Англијаон уөдөмөн-жө. Капиталист-государствојас кутисны кавјасны Совет-союз-вылө бара-жө англијаса правительство индалом-куза. Бөрја кадјасөзыс англијаса буржујаслөн правительствоыс тајө став ужсө нуис гувөникөн, пыр литсемеритис јөз гинвозас да јешцө унаыг-на Совет-правительствоөс вешөрө мыжавлис: сјө-пө мукөд государстволыг олас-ногсө торкалө.

Ез-нын омөла англијаса буржујас пиннысө јирны да быд-ногөн кышасны СССР-вылө. Сөмын нинөм-на ез вермыны вөчны. Тајө вермытөмыс јешцө јона најөс скөрмөдө. Бөрја төлыгнас ку-пыщканыс ез кутны төрны дај мај төлыгын, чеп-јылыг мынөм понјас-моз, ускөдчисны мијан Лондонын олан төргүјтан представительство-вылө. Представительствоыг ужалыгјассө шөбисны, шкапјассө да көрт-јашщикјассө жугөдлисны, бумагајассө ставсө нуисны пөлитсаө. Быд государствоын јөзыс шуөны: Англијаөс-пө лыдфөны ыжыд, бур государствоон, а сылөн журнуөдыгјасыс-пө бөгтисны-да, жулыкјас-моз, пырисны советскеј представительствоө да грабитисны; тајө-пө лоі җик СССР-көд војна панөм-код.

Мыјөн быдлаын тајі кутисны горнитны ужалыг јөз, да вешг буржујас кутисны фивитны, секі англијаса буржујаслөн правитель-ствоыс кутис шуны: СССР-пө аслас төргүјтан представительствоыс-пыр дугдывтөг нуис Англијалыг овмөс торкан уж, өні-пө правитель-стволөн воші гуга бумага, да сјөс-пө гувалисны советскеј предста-вительство-пыр ужалыг шпionјас.

Ферт, англијаса буржујаслөн правительство нинөмтор мијан пред-ставительствольг ез адзы, шпionјас-јылыг најө пөрјагөны. **Налы төр-гүјтан представительство грабитөм-пыр колө вөлі пуктыны пом СССР-көд волыгөмлы, орөдны важ договорјассө, јонжыка, некодыг јандыг-төг, бөгтеыны СССР-вылө војна лөсөдны.**

Кытчө тајө ставыс кыскө?

Өні Англија да СССР-көстын волыгөм дугдис. Англијаса бур-жујаслы (консерваторјаслы) јона нимкод лоі. Налы өні нинөм-нын (некущөм договорјас) оз мешајтны СССР-вылө војна вөгсөн лөгө-дөмлы. Сіз-кө, СССР-вылө војна лөгөдөм өні јонмас, өдзас: англи-јаса консерваторјас став выннысө кутасны пуктыны та-вылө. Ан-глијаса да мукөд капиталист-государствоса правительствојас оз веш-шөрө сөмсө сетны армия кутөм-вылө да војутан оружьејас лөгө-дөм-вылө германскеј војнаөзса-дорыг кык-мындаон унжык. Ставыс тајө петкөдлө капиталист-государствојаслыг војнаө өдјө лөгөдчөм. Капиталист-государствојаслыг став војутны верман вынсө англијаса консерваторјас быд-ногөн мырөны вөгкөдны СССР-вылө. Робочеј-јаслыг вынсө жебмөдөм, коммунист-партияјасөс җескөдөм, китајскеј революцјаөс пөдтыны лөгөдчөм, Англијалөн СССР-көд волыгны дугдөм, да капиталист-государствојаслөн војутны лөгөдчөм, — **ставыс тајө кыскө ставмуывса кыпөдчан революцја дугөдөмө, пөдтөмө.**

ҫерт, революцiятө дугөдны, пөдтывны капиталистяс оз вермыны, оз-кө путкыльтны сөветвласт. **Сiзкө, став тани вiсталөм ужыс капиталист-государствояслөн кыскө воҗнаөн Сөветвластөс путкылтөмө.** Со кытчө став ужыс кыскө.

Вермасны-ө пөдтыны китајса революцiја?

Китајса революцiја өни јона-нын паскалөма. Революцiја ужас өни кутчiсөма унжык робочејыс-нын (став робочејыс 5 миллион-гөгөр), да зев уна крестана. Төлыг-мөд-сајын китајса буржујяс робочејяс да крестана мунисны өтвылыг воча помещицкјас-дор муныг генералјаслы, да капиталист-государствојасөн нартичөмсө бырөдөм-вөсна. Апрельын Чан-Кай-Ши (китајса буржујяс-дор муныгјаслөн јуралыг) китајса робочејяслы да крестаналы воча сувтiс (вөчiс iзмена). Чан-Кай-Ши лөсөдiс Нанкинө выл правительство да өни көт i војутө војывса генералјаскөд воча, јона-нын кутiс матыствыны, лөсөдчыны китајса ужалыг јөзөс нартигјаскөд, на-моз-жө-нын кутiс горнитны: китајса революцiја-пө вермам бура нуөдны помөз, сөмын, революцiја уж-бердыг-кө вөтлам коммунистјасөс.

Воҗа натсiональней правительствогыс унжык ужалыгыс кутiсны воҗө нуөдны Гоминданлыг революцiја кыпөдан ужсө. Чан-Кай-Ши-өн воча сувтөм-бөрын (сы-бөрга мунис жын-дорыг уна армијасы) натсiональней правительстволы вывти вөли сөкыд революцiја уж воҗө нуны. Сөмын кык төлыгөн сiјө сещөм јон революцiја-дор сулалыг армија лөсөдiс, өни быд-бокө-нын вермө паскөдчыны да жугөдны китајса помещицкјаслыг да буржујяслыг армијасө. Öни революцiјасө помөз нуөдан ужыс ставнас угi робочејяс да крестана-вылө¹⁾. Öни революцiјаыс јонжыка мунны кутас коммунист-партија индалөм-сертi. Китајса революцiја, буржујяс торјөдчөм-вөсна, ез жебмы, а јонмiс, революцiја-бердас сөлөмөыс кутчiгiсны унжык крестанаыс да став робочејыс. Став јөзыс Китајын 400 миллионыг уна. Налөн вывти ыжыд вын. Коммунист-партијаөн (партијаас 53 сурс-нын) бура индалөмөн најө вермасны вөчны аслыныс колан-ногөн ставсө.

Тажө ставыс петкөдлө: **китајса революцiјалөн вужјыс вывти-нын пидө пырөма да җекущөм вын-нын** (көт капиталист-государствојас јещө уна пушкаөн да мукөд оружеөн повчөдласны) **оз вермы сiјө җешыштны.** Сылөн өтi туж—ужалыг јөзөс нартигјасөс чыпкыштөм-пыр мунны сөветвластө.

Мыј көлө вөчны, мед војна оз ло.

Öни капиталист-государствојас (англијаса правительство ышөдөмөн) јона СССР-вылө кавјасөны. Мед капиталист-государствојас СССР-вылө војна панны оз вермыны, мед ез торкны Сөвет-Сојузлыг бурмөмсө, воҗө лөсөдөмсө, мед чорыда бөгтөдны революцiја

1) ҫерт отсаны кутасны карын олыг поснi төргөвејяс да ремесленникјас.

уж—быд капіталіст-государствоын олыг робочейяс кутісны јонжыка отувтчыны коммунист-партияјас-гөгөр да став выннысө пуктыны война кыпөдөм паныдалөм-вылө. Совет правительство дугдывтөг мыргө лөбөдны капіталіст-государствојаскөд бура воыгөм, јона јөз сінвозын јанөдө войнаө лөбөдчыјасөс. Совет-Сојузса правительство, став СССР-са ужалыг јөз шуоны: **„Мі война ог көсјө, зільам вештыны сјјөс; сөмын, ускөдчас-кө кодкө, аенымөс увтыртны огө сетө. Мі кујам дај вермам аенымөс дорјыны“.**

Мед капіталіст-государствојас оз лыгтны СССР-вылө войнаөн ускөдчыны, да сјјөн мјјан овмөс кыпөдөмнымөс падмөдлыны, мјјанлы, СССР-са робочейяслы да крестаналы колө зільны быд бокгаң Советвластөс јонмөдны: воҗа-дорыг-на топыда бөгтгыны олөм кыпөдан уж-бердө, став лишней гөмтортө пуктыны гөм чөжан-кас-сајасө да сјз отсавны советвластлы пабрік-заводјас кыпөдны, јөзөс јүгдөдан уж-паскөдны; дугдыны кытчө-гурө гөм таргајтөмыг, став нажетка да докод колө віҗны овмөс воҗө кыпөдөм-вылө, коперативјас јонмөдөм-вылө; матыгтгыны советјас уж-бердө да налы ставөн бура отсавны вөлөст-пыщкөс җелучкіјасө бырөдны, советвластлыг щөктөмторјасө өдјөжык да бура олөмө пөртны; коперативјасөс вөрөшитны, мед најө гөлөмгынысжык бөгтеісны товар-донтөммөдан уж-бердө да колан кадөжык вајісны крестаналы колан төварјас; Мопр-пыр буржыка отсавны капіталіст-государствоса турмаын пукалыг вокјаслы—робочейяслы, мед најө вермасны віҗны асыныс чоҗ-віҗалунсө буржујјаскөд мед-бөрјаыг косагі-кежлө; Осоавиахим-пыр јонжыка төдмасны војенней ужөн да јонжыка отсавны аеропланјас вөчавны, јонжыка лыҗфыны газетјас, җигајас, төдмасны, кыҗ олөмыс мунө да җе кывзыны-ескыны быдгама вашкөдчыгјасыслыг.

Со кыҗі колө овны да ужавны ужалыг јөзлы ставмуывса олөм-бокгаң тајө өкыд кадсө. Сөмын таҗіөн мјјі вермам петкөдлыны Советвластлыг јонлунсө да вынсө, щөктам мөвпыштны капіталістјаслы—поҗө-ө мјјан-вылө ускөдчыны войнаөн. Сөмын таҗі мјјі вермам сетны гөлөм буржујјаскөд вермагөм-вылө ставмуывса робочейяслы да крестаналы. Сөмын таҗі ужалөмөн мјјі луныг-лунө өдјөжык јонмам, да, капіталістјас-кө ускөдчасны мјјан-вылө войнаөн, мјјанөс венөм-пыҗҗі асыныс піҗнысө чегјаласны. Мјјі овны көсјам лөҗа (мірөн), да, ускөдчасны-кө мјјан-вылө, дас во-сајын асыным бур перјөмторјаснымөс, җерт, огө сетө, мјјі отув ставмуывса тільгыг-песгыг јортјаскөд лаҗтөдам нем-кежлас капіталістјасөс.

Булышов.

Локтан вога селькоз- налог.

1927-28 во-кежлө Правительство шуома лөгөдны крестаналы налогсө докод-герти. Крестаналон-кө овмөсас став докодыс унжык воо, сижө унжык і вотсө мынтас, ещажык-кө—ещажык мынтас, ли-бө зикөз оз мынты. Тащөм-ногнас селькозналог пукталөмыс кутас мунны мөд во-нин.

Воцца војаснас (колан воөз) налогсө крестаналы лөгөдлісны сөмын візму-гертыс да скөт-гертыс. Тащөм ногөн налог пукталөмыс ез вөв зик вескыд: крестаніныдлөн-өд сузчөмлуныс (ембурыс) абу сөмын візму да скөт-сајын, а щөщ боқыса нажеткајас-сајын. Міјан еща наана областад боқыса нажеткаыс крестанін овмөсад уна кајө. Налогтө лөгөдігөн-кө боқыса нажеткајассө он лыды, напогыс өткоф лоө сузчытөм олыглөн да бура олыглөн. Сы-вөсна-і правительстволөн налогсө лөгөдөма докод-герти.

Колан вога нельучкіјассө выль законас бырөдөма.

Колан во выль-ногса селькозналог ужнуөдігас тыдовтчісны не-уна нельучкіјас. Нельучкіјасыс со кушөмөс: өти да кык морта овмөс-вылө налогыс кајө вөлі вылөжык уна морта овмөсјас-герти. Мөд нельучкіыс лоі мыј-мында докодыс налогыс оз бөгтсы лөгөдөм-понда (необлагаемый минимум). Необлагаемеј мінімумыс вөлі лөгөдөма морт-вылө: кымын уна вөлі гемјаын морт, сымын вылө лептыггис і мінімумыс. Сы-вөсна уна-морта овмөсјас налогыс мездыгысны зикөз. На-півын мукөдыс вөліны і бура-коф олыгјас.

Селькозналог-јылыс тавога законыс тајө нельучкіјассө бырөдіс: өти-кык морта овмөсјаслы шуома налогыс мыкө-мында пажсө шыбытны: кык морталы—20%, өти морта овмөсјаслы—30%. Кык морт-пиг-кө өтыс ужавны вермытөм секі шуома гетны 30%. Сегга мед оз мездыгыны мінімум-куцаыс буражык олыс овмөс-јас, кодлөн уна сојыгыс, выль законыс налогсө не бөгтны докод-ыждасө лөгөдөма овмөс-вылө, да щөщ мортјассө лыдө бөгтөмөн. Міјан областлы тсентр лөгөдіс со кушөм мед-ыжыд докодсө, кодыс налогсө оз кутны бөгтны: өти-кыка морта овмөслы 80 шајт, кујма-нола морта овмөслы—90 шајт, віта да унжык морта овмөслы—100 шајт. Тащөм-ногөн лөгөдөмнад налогыд оз-нин мездыгыны уна-морта овмөсјасыд.

Колан војаснас крестана јона нораслісны мөсјасөс налог-улө сујөм-вылө: мөс-пө крестанінлы докодсө оз вај. Кушөмкө да кушөмкө докод мөссыд ескө век-нин ем. Зикөз не сујны налог-улө докодсө мөсјасыс правительство оз вермы. Выль законас крестана-

лы скөт-бокгаң кокңод вөчөма: локтан во-кежлө налог-улө мөс-
 јассө бөгтасны 3 арөсгаң (колан во бөгтлісны кык арөсгаң).
 Вөвјас налог-улө сурөны 4 арөсгаң (колан во вөлі 3 арөсгаң).

Кызі кутасны лыддыны налог-улө сујан докодсө.

Крестьяна овмөсыг докодсө лыддыны мед-вескыд ескө вөлі со
 кызі: артавны—уна-ө быд крестьянлөн мөскыс лыгтө, кызі сылөн
 вөлыс ужалө да куцөм уж-вылын, уна-ө сылөн быд му-вылын на-
 ныс быдмө да уна-ө да бурө быд виэвылын туруныс петө. Тајө
 арталөм-бөрас сегга ставсө сөм-дон-вылө вужөдны. Сөрт, ташөм
 ыжыд ужтө нүөдны колө зев уна кад дај вын. Сөрт, Исполкомса
 ужалысјас оз вермыны вөчны сјјөс.

Сы-вөсна виэмуыг да скөтыг докодсө законас шуөма лыдды-
 ны нормајас-куча. Уна-ө шөркодфема урожајсө вайө быд вөлөстын
 сөгатина виэ да му, унаө јөв да јай сөтө мөс, да куцөмжык уж-
 вылын ужалө вөв. Арталөм-бөртө, Областувса Исполком быд вөлө-
 стлы сөтас докод лыдфан норма*).

Боқысса нажеткаыг налог-улө сујан докодсө кутас лөгөдны
 вөлөстувса налогөвеј коміссіја. Мед оз вылө кај налогыс, Обіспол-
 ком шуас (колан воын-моз-жө) бөгтны налог-улө не став докодсө
 боқысса нажеткаыс, а сөмын кымынкө прөчент. Шуам, өтө кре-
 стьянн нажевитіс сортовка леэөмыг во-гөгөрөн 150 шајт. Обіспол-
 ком шуіс сортовка леэөмыг налог-улө сујны 10 прөчентсө нажет-
 каыс**). Сізінад тајө крестьяннлы вөлөстувса налөгөвеј коміссіја
 пуктас докодсө боқыса нажеткаыс (сортовка леэөмгыс) сөмын
 15 шајт.

Выл законын шуөма—гөль, крестьяннлыг вөлөстувса коміссіја
 вермас боқыса нажеткасө налог-улө не бөгтны зікөз.

Сегга выл законын шуөма не сујны налог-улө жалөваңңены-
 сө со куцөм служакјаслыг, 1) исполкомөм бөрјөм ужалысјаслыг,
 2) коперативјасө да мөда-мөдлы отсеган комітетјасө бөрјөм ужа-
 лысјаслыг, 3) скөт-докторлыг, сиктса морт-кө сјјө, 4) агрономјас-
 лыг да вөр-бердса стражајаслыг, 5) гырыг јөзөс грамотаө велө-
 дысјаслыг, 6) судфајаслыг да мілітсіонерјаслыг, 7) больничын да
 школаын служитысјаслыг (доктор-пельшарыг да учітөлыг-кынзі),
 8) селькорјаслыг, избачјаслыг да вөлөстувса статістікјаслыг. Та-
 щөм кокңөдсө правітельство вөчіс тајө служакјасыслы, најө ыжыд
 бур вөчөны государстволы да, ужалан-доныс налөн, уж-сөртныс,
 іцөт-на-да.

*) Селькозналог-јылыг Обісполкомлыг шуөмјассө леэөма торја бјульлетөндөн
 64 № „Југыд туј“ газеткөд.

***) Куцөм нажеткаыг кымын прөчент сујны селькозналог-улө шуөмсө Обісп-
 полкомлыг печатајтөма „Југыд тујын“, 68 №-ын.

Кызы лыдыссы налогыс докод-серти.

Став налог-улө суян докоджассө (ви́змуыг, скөтыг, боқыса нажеткаыг) волісполкомөн да вөлөстувса коміссіјаөн јөздөм-бөрын, волісполком кутас пуктавын налогсө быд крестанінлы докод-сертиыс нароснө законас лөгөдөм таблитса-куза. Со таяд таблитсаыс.

Первоја 20 шайт докодыс морт-вылө.	2 урөн быд шайтыг.
20 шайтыг-вылө 30 шайтөз докодыс морт-вылө.	3 урөн быд шайтыг.
30 шайтыг-вылө 40 шайтөз докодыс морт-вылө.	5 урөн быд шайтыг.
40 шайтыг-вылө 50 шайтөз докодыс морт-вылө.	10 урөн быд шайтыг.
50 шайтыг-вылө 60 шайтөз докодыс морт-вылө.	17 урөн быд шайтыг.
60 шайтыг-вылө 80 шайтөз докодыс морт-вылө.	21 урөн быд шайтыг.
80 шайтыг-вылө 100 шайтөз докодыс морт-вылө.	23 урөн быд шайтыг.
100 шайтыг унжык докодыс.	25 урөн быд шайтыг.

Прімер-вылө арталам налогсө куцөмкө крестанінлыг—Майбу-ровлыг. Сылөн фегатінаөн жынјөн му, фегатінажын ојдлөм віз, 2 фегатіна ојдлытөм віз, 1 мөс, 2 арөса кукаң да квајт арөса вөв. Көзайныс ужаліс төвнас сортовка, нажөвітіс 100 шайт. Став сојы-гыс семјаас—4.

Кытөні олө Майбуков, сіјд вөлөстылы Обісполком, шуам, пук-төма ташөм нормајас*): фегатіна муыг—54 шайт, ојдлана віззыг (фегатінаыг)—30 шайт, ојдлытөм віззыг (фегатінаыг-жө)—20 ш., мөскыг—15 ш., вөлыг 25 ш.

Став налог-улө суран докодыс таяд нормајас-кузаыс лө:

муыг	—	54 ш. $\times 1\frac{1}{2}$ = 81 ш.
ојдлана віззыг	—	30 ш. $\times \frac{1}{2}$ = 15 ш.
ојдлытөм віззыг	—	20 ш. $\times 2$ = 40 ш.
мөскыг	—	15 ш. $\times 1$ = 15 ш.
вөлыг	—	25 ш. $\times 1$ = 25 ш.

Боқыса нажеткаыг

$$(10\% \text{ 100 шайтыг}) = 10 \text{ ш.}$$

Став докодыс

186 шайт.

Өті сојыг-вылө воө 46 шайт 50 ур.

*) Нормајас-јывгыс візөд Обісполкомлыг шубөсө бјуллетеныг 4-8 лист-бокјас (ыстөма 64 № „Југыд тукөд“).

Өні арталам—мыјда налогыс лоө тајө докодгыс Мајбуровлы:	
Первојја 20 шајтгыс морт-вылө 2 урөн	40 ур.
Сы-бөрын 10 шајтгыс морт-вылө—3 урөн	30 ур.
Сы-бөрын 10 шајтгыс морт-вылө—5 урөн	50 ур.
Өстаткі 6 шајт да 50ургыс морт-вылө 10 урөн	65 ур.

Өті морт-вылө налогыс воө. 1 ш. 85 ур.

Мајбуров овмөслөн налогыс лоө—1 ш. 85 ур \times 4=7ш. 40 ур.

Кушөм кокнөдјас сетгөны выль законөн.

Выль законын 1927-28 во-кежлө сетгөны колан вога-код-жө кокнөдјас (лготајас). Мед-гырыгјасыс на-пыг со кушөмјас:

Кокнөдјас коллективней да коперативней овмөсјаслы. Коллективней овмөсјаслыг став налогыс шыбытчө (вөчгө скидка) 25%, коперативней овмөслыг—10%.

Выль местаө овмөдчыгјаслы кокнөдјас: крестанін-кө візму лө-оөдан уж (землеустроительный) план-куға петө овны выльлаө вө-ра-инө (көні колө мырјас бертны да тільгыны), сїјө мездыггө налогыс вїт во-кежлө. Кодлы колө выль овмөдчан-їнас сөмын ежа-сө гөрны, сїјө мездыггө налогыс кујїм во-кежлө. Кодї овмөдчө бур местаө, сїјө мездыггө өті во-кежлө.

Красноармејеч-овмөсјаслы, колан-во-моз-жө, налогыс мыжкө-мында пайыс шыбытчө. Тащөм-жө кокнөд сетсө инвалидјаслы (1, 2 і 3 группаыг) вермытөм луныс-кө (инвалидность) лоөма војна-вы-лын лїбө медаган уж-вылын.

Сегга, колан-во-моз-жө, выль законын шуөма сетны кушөмкө нельучкі овмөсын лоөмыг (шерөн көза жугөдөм, сотчөм, вөв лїбө мөс угөм) кокнөдјас.

Тащөм кокнөдјассө (мед бөрјасыс-кынқи) сетө ас влагнас во-лісполком. Сөмын колө сетчө сетны колан ескөданпасјас. Нельучкі лоөмторјасыс кокнөд корїгөн колө сетны шыөдчөмтө вөлөгтув-са комїссїјаө.

Кызі кутасны мездыгыны налогыс гөль овмөсјас.

Правїтельствоөн законын шуөма мездыны налогыс гөль овмөс-јасөс, мөд-ногөн-кө шуны, кодлөн еща докодыс воө (та-јылыг гї-жөма-нын бөрынжык). Шуам, кушөмкө Петровлөн овмөсас кык морт. Во-гөгөрға докодыс сылөн 79 шајт. Налогсө не богтан мед-ыжыд докодыс кык-морта овмөслы 80 шајт. Сїз-кө, овмөсыс Пет-ровлөн налогыс мездыггас.

Став гөль овмөсыс лөбөдөм налогыс мездыгган мед ыжыд до-код-гертыг оз мынты. Сы-понда правїтельство, выль законас шуө-ма сетны јешщө налогсө чїнталан фонд, кытыг волісполком ку-тас сетавны скидкајас налог-улө сурөм гөль крестаналы.

Кушом строкјасо позо сетны крестаналы норасомјассо да шыодчом- јассо влобстувса комиссијао.

Колан вога законың вөлі шуома норасомјассо виқмујас да скөтјас Һелучкі лыдө бостом-вылас сетны кык вежон тыртөз лыдө бостан еписокө кырымагом-бөрын. Тавога законыс тајө строксө Һужөдөма төлыгөз (окладнеј лыст пөлучитөм-бөрын). Кушөмкө Һелучкі овмөсад суөм-бөрын шыодчөмјас кокнөа сетөм-вылө сетөны төлыг тыртөз Һелучкі суөм-бөрас.

Крестаналы колө отсавны бура нуөдны селькозналог ужсө.

Селькозналог пукталан уж—ыжыд уж. Сы-вөсна крестаналы аслыныс колө сетны отсөг быд-ногөн волісполкомлы. Кызі крестаналы отсавны? Колө налы бөрјыны өиктса лыдө-бостан комиссијао да налогөвеј комиссијао суғжык, буржык ужалыг јөзөс. Кулак-кө либө сы-дор кыскыс морт пырас комиссијаад, ужтө сiјө шыкөдас: озыра олыг крестанаидлыг докодјассө зөбас, да-сы-вөсна гөль овмөсыд өткофогас налогнас озыра олыг крестананыскөд.

Сөгга колө быд крестананлы вескыда виставны унаө сылөн аслас виқмуыс да скөтыс, унаө бокыса нажеткаыс бостөма колан вонас. Коді зөбны кутас асгыс докодјассө, сылыг Һем-жалиттөг колө виставлыны вескыда скөдјас-вылын став докодјассө мукөд крестанаыслы.

Быдөнлы колө төдмасны селькозналог-јылыг законөн, да налогсө пукталігас-нын кушөм Һелучкіјас коді кутас вөчны, гіжны сы-јылыг газетө.

Щетіин.

Мыј позо вөчны том-јөз-пөвсын.

Тулыснас быд өиктын Комсомол-чукөрлөн заводітчө чінны төвга ужыс. Быдөнлы дышөдө пемыд ічөт керкаын пукавны. Лыд-фыган-керкајасө чинө јөзлөн воывлөм. Томјөз радејтөны ывлаын чукөрөн ылыштны, дурыштны, ворсыштны. Сіктын јөз-костса ужалыгаслы колө, влобстув олөмјас-серті, сөлөмған ладмөдны гөжга уж. Төдмасны кушөм ужјас ас-воғын позас сувтөдны, кызі сiјө ужјас-бердас кутчигны.

Код-динө мед-воз кутчигны.

Томјөз-пөвсын медвозга ужыс өні—чукөртны најөс, өтувтны да вескөдны бур, мијанлы колана туј-вылө. Серт, тајө ужыд абу зев кокні.

Бостам томјөзлыг олөмсө. Гөжөмнад муртса-на рөмдыштас, адқан, пукалөны чукөрөн кербунт-вылын, либө мөдлаын Һывјас да зонјас, унжыкыс ылөны лок сыланкывјас, мөда-мөдсө гералөны,

весиґ унаыґ пакөґҗитчөны (кулиґанитөны). Празникјас-дырји вөлө-
стын чукөрөн-чукөрөн ветлөны. Быд чукөрүн ем „јуралыґ“-код.
На-пийн емөґ гудөкаґны кужыґјас, мукөд вынаөґ да гугөґ, кужө-
ны шмонитны да јөзлы ґеш-петкөдлыны, кужөны ґывны, сја воґө.
Мыјла-нө еґкө тащөмјассө Комсомоллы ас-бердас ґе бостны? Се-
щөм војтырыс-өд ґиктын томјөзөс мед-бура чукөртөны. Тащөм јө-
зыс мед-реґыд матыґмөны томјөз-динө. Комсомоллы колө тащөм
војтырсө кыскыны ас-бердас.

Гудөкаґны кужыґ томјөзөс (либө мукөд-ногөн чукөртны ку-
жыґјасөс) кужөмөн ас-бердө кыскөмөн комсомол-јачејкајас вермас-
ны вескөдны најөс ґекущөм бур ґеттөм туж-вылыґ вескыд туж-вы-
лө, сы-пыр вермасны отсавны бырөдны ґиктыґ кулиґанитөмјас. Сег-
га тащөм уж-пыр Комсомоллөн лөбны бур чукөртиґјас (организа-
торјас) јөзөс. Тајө-кө сурө комсомол-јачејкајаслы ас-ки-улас, поґө
кутґиґны вермасны пемыдлункөд да омөллункөд, лөсөдны бур га-
жа олөм ґиктын.

Кызи паскөдны ґоґса уж.

ґоґөмын томјөз ужалөны виґјјас-вылын. Рытнас муґөмаөґ,
налы колө шојтчөґ. Сөмын том мортлөн ґеґор оз водөґ рытын,
кыскө сјаөс ґиктө. Тани колө кужны најөс кыскыны ґылөмө, велөд-
ны кывзыны ґаґажык виґтјас, зилны мед аґныс, мыј кужөны виґ-
тавны, виґтавлөны. Тащөм уж-динө вермас кутґиґны ґылыґ чукөр,
щөщ татчө поґө воґывв корны гудөкаґны кужыґөс. ґылөм-вор-
сөм костјасын поґө жеґидика виґтавны: мијан да јөз муын өлөм-јылыс.

Паскөдны ґоґса уж колө щөщ быдсама-пөлөс ворсөмјас-пыр.
Ворсөмјас уна емөґ быдлаын, уна-пөлөс важызаґ-нын пырөмаөс
томјөз-пөвсө: мачаґөм, ґородкиаґөм, сарјасөм, сја воґө. Öни өткы-
мын завоґитөны выл-ногөн ворсны: футболөн, баскетболөн, кроке-
төн. Зев јона тајө ворсөмјасыс өтувтө, кыскө ас-динас томјөзөс.
Ворсөм костјасас поґө бостґывны јүґдөдчан ужө.

Став индөм ужјасас бостґиґөн комсомол-јачејкајаслы оз ков
вунөдны мед-војдөр виґөдлыны, төдмавны кущөмжык уж-бердө
кутґиґөны, чукөртчөны аґныс томјөзыс, да сы-ґерти ас-бердө і зил-
ны кыскыны. Шуам, өти ґиктын емөґ бура ґыланкыв ґылыґјас. Си-
јө ґиктас комсомол-јачејкајаслы ковмас ґылөм-бердас бостґыны, велөд-
ны бур, өнија-ноґса ґыланкывјас. ґывны да сы-пыр матыґтны
томјөзсө ас-бердас, нуөдны сегга ґылөм-костјасас колан ужјассө.
Шуам, мөд ґиктын том јөзлы ґөлөм-вылас воөныжык кущөмкө вор-
сөмјас (мачаґөм, ґородкиаґөм, сја воґө). Комсомол-јачејкајаслы колө
өтувтны сещөм ворсөм-бердјасас унжык том јөзөс, ворсөм-кост-
јасын колан ґорнијас нуөдны.

Мед-воґсө тащөм-ноґјасөн буржыка поґө комсомол-јачејкајас-
лы матыґтны ґоґса ужын ас-бердас томјөзөс, кыскыны сегга во-
часөн најөс бур, јүґдөдчан-велөдчан ужө, мукөд-ґикаса колана ужө.

ґит-Паш-лв.

Міжан сiртјасын

Вөр ви́зөм сотчөмјасыс.

Сотчөмјасыс вөр ви́зны индөма вөр јукөдјас-вылө. Вөрјас ку-сөдөм ужыс пунктөма став јөз-вылө, став крестана-вылө. Сотчыны-кө кутас вөр көнкө, секи мобілізујтчө кусөдчыны пөжар-дингыс став матысса олыс крестанаыс.

Міжан Көмі му ыжыд. Вөр ви́зысјасыс—лесникјас, објезцікјас ещаөнөс. Сы-вөсна вөр-ви́зан јукөдјаслы отсаны лөзөдөма пөжар-неј трөјкајас. Пөжарнеј трөјкајас емөс областувса, уездувса дај быд вөлөстын. Вөлөстувса пөжарнеј трөјкаө пырөны волісполкомса јуралыгыс, лесничејаң, сесга мілітсиөнер. Налы колө лөгөдны вер-масөм уж вөр сотчiгјасө да кусөдчiгјасө ас-костын бура öтувтчө-чөмөн.

Нызі колө кусөдны гөжөа вөр сотчөм.

Быд вөр сотчөм-дырјi кусөдчөм уж-бердө кутчiгтөз вөјдөр ко-лө бура төдмавны, кодарө мунө быс дај кушөма өдзө-паккалө.

Төдмавны, кодар бокгаң кутчiгны кусөдчан ужө, ви́зны быс буржык вөрсө, сесга том вөрсө дај кос лөпјасөн тырөм iнјасөс. Төдмавны, кушөм местајасгаң заводiтчыны кусөдчыны. Бикөд вер-масiгөн гетасны бур отсөгјас: прөвекјас, тујјас, шорјас, сонјас, вөртөм-iнјас, сiзі воғө. Кусөдчан уж-динын јурнуөдыгнас колө iн-дыны вөр-ви́зан јукөдјасын служитыс јөзөс дај мукөд мортјасөс. Јурнуөдысјас-костын колө лоны бур јiтөд да öтвыв уж-бердө кут-чiгөм. Кусөдчан уж заводiтны колө пыр сөгаң, мед би вөтөзыс став ужыс вөлі заводiтөм-iнас ештөдөма-нын, мед быс ез вермы торкны сiјө ужјасөс ештөдны помөз.

Кушдмјас овлоны вөр сотчөмјас.

Вөр сотчөмјас овлоны кујим-пөлөс. Кусөдчөмсө колө нуодны сотчөм-гертыыс.

Му-пыщкөсса трунда сотчигөн став сотчан му-гөгөрыс колө код-жыны канава. Канаваыс коджысө аршін-пагта, жужтанас—васөд муөзгыс. Канава-бердса пужассө колө керавны да кыскыны бокө сотчан-ингыс сажен-мөд-сајө. Биөн сотчан да труктан лөпјассө канава-бердгыс колө кусөдны ваөн кикаломөн либө муөн тыртө-мөн. Сотчан места-гөгөрыс канавасө кодјигөн колө виөдны, мед-егкө му-пыщкөсса быс оз кыккө вуж канава-сајас да паскав сені. Канавајасөн сотчөмыслыг паскаломсө дугөдөм-бөрын колө сувтөд-ны сетчө лун-мөд-кежлө виөдысјасөс, јешщө-кө-нын сулалө бур, кос поводфа. Зер вермө өдјө кусөдны му-пыщкөсса трунда сотчөм

Муверкөсса вөр сотчөм овлө мед унаыс. Секи сотчөны му-выв ныщкыс, јалаыс, туруныс, угөм кос корјасыс да кос лысјасыс. Би-ыс секи паскалө да мунө воөд төлөн. Пөжарөн сотчан местаыс лө кујим пельөса-код. Ташчөм пөжар кусөдигөн-кө јөзыс лөоны тыр-мымөн, сотчаныныс бөгтө јөзнас кыщө. Кусөдчысјассө мед-унасө колө сувтөдны ыжыд би-бердас.

Кусөдчигөн мед-војдөр колө кусөдны бисө кујим пельөса-код кыщ кыкнаң бокгыс—мед кыщыс лө јөжжык. Секи-жө колө быс-лыг воөд мунан тујсө лөңөдны. Сы-вөсна кусөдчысјаслы колө мун-ны, кусөдиг-мозыс, мөда-мөдгыныс матынжык, ортчөн-мозөн, мед быс оз вермы ускөдчыны јөз мышладорас. Кусөдчысјаслы колө бөгтавыны кias кодлы лысјас, кодлы көртзырјас, кодлы коканјас. Ваөн көтөдөм лысјасөн кучкаломөн кусөдөны сотчан мувыв ныщсө да јаласө. Көртзырјасөн муөн тыртышталөмөн кусөдөны сотчан мувыв пужассө да лөпјассө. Коканјасөн ежасө кыпөдөны кокомөн муөзгыс.

Кусөдчыс јөзыс-кө оз лоны тырмымөн, либө быс-кө вывти өдјө паскалө да мунө төлөн воөд, секи кусөдчысјассө сизі-жө мыкө-мында сувтөдөны кусөдчөм-выв сотчан-бокјасас. Бокјасын сотчө-мыс пыр овывлө лөңжык төвныр-дин-гертыыс. Став мукөд ку-сөдчыс јөзсө колө сувтөдны би-мунан тујыслы паныд, вөчны ылө-жык би лөңөданін (противопожарная полоса), дај ештөдны сизө уж-сө би вотөзгыс. Би лөңөданіныс вөчсө сизі: индөм местаыс кузалаыс 1 аршингаң 6 аршинөз-пагта мугыс став ежаыс кулзө, либө сы-пыфди коджысө канава аршін-пагта да кык вест-судта. Му ежа кулөмлыг да канава кодјөмлыг пагтасө-да, кузтасө-да, жужтасө лө вөчны арталөмөн би-гертыыс дај кусөдчыс јөз-гертыыс. Сотчө-мыс-кө мунө јона-пырыс, секи, ферт, канавасө лоас вөчны куза-жык, паскыджыкөс дај жужыджыкөс, мед быс сы-пыр оз вермы шыбытчыны. Муверкөсса пөжар-дырјі пужассө керавлыны шоча лөлө. Кералөм-дөрыс буржык пужассө копыны канава-сајас. Канавасө-өд

Картапел сiгмөм.

Быд зера-гожөмын мијан картапел зев јона сiгмө. Таво уна-лаын вiсталоны: картапел-пө зев јона сiгмөма. Картапел сiгмөм-јылыг кољөм гожөмын воэыв поэө вөли вiставны. Менам вөли „Југыд туйө“ да „Комi оiктө“ сы-јылыг гижөма нөль стафта. Тајө стафта-јассө лыдөм-бөрын унаөн вөли шуөны; вывти-пө-тај воэ ти, агро-номјас, косјанныд төдны картапел сiгмөмтө. Енө-пө сорөө! Сегга төлын, картапелыс зев јона кутiс сiгмыны-да, налыг-жө, шуагыг-јаслыг кылан вөли горни: Збыл жө-пө-тај велөдчөм јөзыд воэыв кужөны вiставны картапел сiгмөмтө.

Кызи-нө, ескө, верман картапел сiгмөм-јылыг воэывсө төдны? Төдны тајөс абу зев сөкыд. Велөдчөм јөз картапел-сiгмөдан вiсөмтө важөн-нын төдмалөмаөс. Најө вiсталөм-герти картапел сiг-тысыс—зев поснифiк шакјас. Зера гожөмын, Ильялун-гөгөр-на јеш-шө, картапелкорјас-вылын тыдовтчасны сөдов чутјас. Луныг-лунө најө гырғалоны да јонжыка сөдөдөны. Сегга вужөны мукөд кар-тапел-корјас-вылө да сiзи-жө пагкалоны. Лун даc—дасвiт-мыгти чутјасыс тыдовтчөм-бөрас став картапелкорјасыс сөдасас да сiгмас.

Виэөдлан-кө мiкроскоп-пыр тацөм сөдасны заводiтөм карту-пель-корсө, адған—картапелкор-пыщкөсөдыс бытө сунiс нуөдөма, чукөрмөмаөс шакјасыд. Кор-улысладорас најө мытчысөны да гылө-дөны зев поснифiк көјдысјас (спорајас). Тајө көјдысјасыс зер-ваөн вужөны мукөд картапел корјас-вылө либө муыг мытчысөм карту-пель-вылө да сенi бара овмөдчөны, быдмөны вөснiфiк сунiс-код-шакјасө. Буржыка-кө картапелтө мујдөма, спорајасыс, ферт, кар-тапел-вылө оз вермыны вескавы. Сы-вөсна бура мујдөм карту-пельыд төвнад гуад виэiгөн озжык-жө i сiгмы.

Какрупел-сiгман-воө картапел-керiгас-на адған сылыг сiгмөм-сө. Картапел сiгмөм заводiтчө ортсыгаыс. Мед-воэ картапел-вы-лын тыдовтчасны сөдов-рөма поснифiк нөбзөм гуранјас, бытө чу-нөн личкыштөмјас. Сегга тајө нөбзөминјасыс кутасны ыждыны, паг-кавы. Бөрынжык став картапелыс пөрө дукөм-кифер-рок-код торјө.

Картапелтө керiгөн зев бура колө бөрјыны став сiгмөм да сiгмыны-зевөдiтөм картапелсө. Вескаласны-кө најө өти гуө доңвица картапелјасыскөд, ставсө сiгтасы.

Ми төдам,—картапел зев јона сiгмө шоныдiнын да руаины. Картапел гуалөм-бөрын-кө пыр-жө тупкам, пөдлалам гусө, секi сiг-ман-воө воэыв поэө шуны тулыс-кежлө доңвица картапел оз зев уна кољ.

Картапел гуалөм-бөрын картапел-гујас колө виэны вогсөн. Сө-мын зер-ва пырөмыг колө вевтөыштны. Кор сегга көздөдыштны пондас, 2-3 градус лөө көзыдыс, секi-нын гутө колө вевтөыны буржыка.

Картапель-сигман-војасо картапельто гуалигад колө вөснѣика пѣјимѣн кѣкыштны. Богтны сѣјос быд пудовна картапель-вылѣ тув 3-4. Пѣјимѣн кѣккалѣм вѣѣо зѣнвѣза картапельяс-вылѣ вѣсѣм вужѣмыг.

Картапель-сигмана-војасо колѣ картапельто бѣржыны і тѣлын. Сешѣм војасас картапель-вѣзанѣнад колѣ колны куш-ѣн, медым тѣлын бѣржѣгѣн позѣ пуктыны сетчѣ зѣнвѣза картапель.

Картапель-сигмѣдан вѣсѣмыд-ѣд вужан вѣсѣм. Сы-вѣсна сѣсмѣм картапельто колѣ гугыд ѣтѣтѣг ідравны.

Картапель-вѣзанѣнын-кѣ тѣлын кѣзыда-шоныдасѣ кутан вѣңны кыксаң да нѣл градусѣз-кымын шоныд, сѣкѣ картапельыд дугдас сѣгмыны.

Картапель-вѣзанѣнтѣ колѣ тѣвбыд вѣдлавны, мед вывтѣ шоныд-нѣ, вывтѣ кѣзыд сенѣ ез вѣв. Вывтѣ-кѣ шоныд кутас лоны, колѣ пыр-жѣ гу-вомсѣ ічѣѣика вогтыштлыны, вылынкѣ вѣзанѣныд, шоныд-петан трубасѣ вогтывны. Кѣздѣдас-кѣ жона, картапель-вѣзанѣнсыд шоныд-петанѣнжасѣ пыр-жѣ колѣ жонжыка пѣдлавны.

Тулысын кѣјдыс-вылѣ колѣ бѣржыны мед-бур, мед-сѣстѣм да мед-мѣча картапель. Сѣдов-вылысажасѣ колѣ торјѣдны сожан-вылѣ.

Картапель-сигман-војас петкѣдлісны мѣжанлы,—картапель жонжыка сѣсмѣ: ѣтѣ-кѣ—гој мугѣнѣ пуктѣмѣн, мѣд-кѣ щѣкыда пуктѣмѣн, кѣјмѣд-кѣ—мудјытѣг еновтѣмѣн лѣбѣ омѣла мудјѣмѣн. Гѣрд картапель жежыд-дорыг жонжыка сѣсмѣ. Гор пуктѣм картапель мед-бур кѣјдыс-вылѣ. Зѣнвѣза картапель-кѣ пуктан, зѣнвѣзас і урожајтѣ богтан. Колѣ сѣмын вѣңны, мед картапель-вылад бокысаң—мукѣд картапельсаң, лѣбѣ мугаң вѣсѣмыс ез вуж.

Мѣ ѣнѣ тѣдам-нѣн, картапель-вѣсѣм паскалѣ медгасѣ арын, картапель корјас-вывсаң. Сетыг зер-ваѣн воѣ муыг-мытчысѣм картапельяс-вылѣ. Бура-кѣ мудјѣм картапельто, бура вевѣѣѣма сѣјос муѣн картапель-вѣсѣм сылы оз кѣлаг: пыдѣ муѣ пырны картапель-вѣсѣмлѣн спорајасыс оз вермыны. Сегга муын олѣгѣн најѣ ѣдјѣ кулѣны.

Мед картапель вѣсмѣдан спорајас ез коласны зѣнвѣза картапельлы, вежон-кымын вожжык картапель кертѣзыд колѣ сѣсмѣм картапелькорсѣ ідравны бокѣ да, верман-кѣ, сотны сѣјос. Таѣі вѣчѣмнад му-вылѣ колѣм вѣсмѣдан спорајас вошѣны—кулѣны.

Ѣнѣ мѣ тѣдам, мыј-вѣсна сѣсмѣ картапель, кыѣі да коржык сылѣн сѣсмѣмыс мед-јонасѣ паскалѣ. Тајѣ тѣдмалѣм-бѣрад, ѣерт, позѣ велавны картапель-сѣсмѣмкѣд вермасны.

Картапель оз сѣгмы: 1) кѣјдыс-вылѣ-кѣ богтам жежыд-сѣкаса зѣнвѣза картапель; 2) пуктам-кѣ сѣјос лыа му-сѣнмаѣнѣ, гежѣджыка, сорѣнжык; 3) буржыка-кѣ кыкыг мудјам (окучѣвајтам); 4) гѣжѣмбыд-кѣ мусѣ јѣгѣсѣсѣмыс вѣзам.

Сѣз-кѣ, быд крестанѣнлы колѣ тѣдны: тајѣ гѣжѣд-герѣтѣ-кѣ картапель кутан вѣѣѣтны, картапель-сѣсмѣмыс повны нѣмтор.

Мујас-вылын вөдитан турунјас

КОСТӨМ-ЈЫЛЫС.

Унжык крестанаыс-нын мијанын төдөны—мыјла шеп-пыреј-сора (тимофејевка), бобөһаһ да вика көрөны мујас-вылө, ыжыдөс-ө најө бурсө вайөны. Та-јылыс поёо шуны воыг-воө тајө турунјассө көрөм содөмјас-герти. Поёо чајтны—мујас-вылө турун көрөмјас јеш-щө-на јона содасны. Турун көрөм-јывгыс мијан крестана төдөны бура, сомын мукөдыс оз төдны кор көрөм турунјассө колө ыщкыны да кызи сижөс когтыны, мед ескө сыыс лоі бур көрым скөтлы.

Мујас-вылө көрөм турунјас ідрэггөны (ыщкысгөны, когтысгөны) оз виывывса турун-моз, а мөд-ногөнжык. Кужтөг когтөм-вөснаыд да һекадын ыщкөм-вөсна поёо кокһиа шыкөдны, дај туруныс лоө ещажык. Сы-вөсна көрөм турунјас ідралөм-јылыс төдны колө турун вөдитыгјаслы быдөнлы.

Кор колө ыщкыны.

Мед-војдөр турун вөдитыгјаслы колө төдны, коржык колө бобөһаһсө ыщкыны, мед туруныс лоас унжык дај буржык. Вөлөм-кө **медбур ыщкыны бобөһаһ-тө, кор сижө сомын-на зоріжавнысө заводитас.** Оз-кө мыј-вөсна-кө удајтчы секи ыщкыны, поёо һужөдчыны жын бобөһаһ му-вылас зоріжавны богтомөз. Сыыс горөз еновтчыны ыщкыны һекущөма оз поё. Нөкор оз поё видчигны ыщкыны став бобөһаһ зорізалөмсө. Секи лоө гор-һин.

Зоріжавны-заводитчан кадын ыщкөм-кежлө бобөһаһын лоас мед уна бур, колан, пөтөс сојанторјасыс. Секи ыщкөм бобөһаһ туруныс оз ло һекущөм өблөд, ставыс лоас скөтлы зев бур чөскыд сојан. Зорізалөм видчигмөн уна вын да пөтөс сојанторјасыс бобөһаһыдлөн мунө зоріз петөмыс-вылө, дај сы-бөрын көјдыс-вылө. Туруныс сы-вөсна лоө чорыд, ещә пөтөса, вердигөн кутас колны уна өблөд. Јона зорізавтөз шеп-пыреј-сора бобөһаһлөн корјасыс јонөс, чорыда кутчөсмаде за-бердас, дај когтигөн оз гылавын. Зорізалөм-бөрын корјасыс лоһны омөлөг, когмөны, когтигөн јона чірјысөны. Сы-вөсна, ыщқан-кө сорөн, зорізалөм-бөрас: туруныс лоө ещажык.

Со мыј-вөсна і колө бобөһаһ-тө му-вывыс ыщкыны зорізавтөз-ыс-на. **Секи ыщкөмөн туруныс лоас мед-уна, мед-чөскыд дај мед-пөтөс.**

Зөр-сора вика тө көрөма-кө когкөм му-вылө, ыщкыны колө кор зик став туруныс му-вылас зорізалас-һин, оз-кө, бытө, ыщкыны-видчысөмыс сөрмөд гукөзатө. Зорізалөм-вөсна вика оз чин. Сижө быдмө пуртөсавтөзыс. Арза су көрөмыс-кө викаыс-вөсна кутас сөр-

мыны, секи викасё позё, ферт, ышкыны воҗжык. Секи ышкыны колё 2-2¹/₂ вежонён воҗжык гу-көҗөмгыс.

Нызи колё когтыны му-вывса турунјас.

Ышкыны көҗөм турунјастё абу сөкыд. Сөкыдҗык лоё сижёс бура когтөмыс да месҗитөмыс. Јешцё-нын лоё сөкыд когтыны, пу-калө-кө омёл, зера повоҗда.

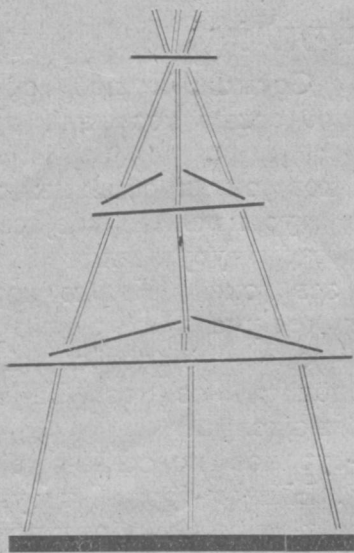
Му-вылө көҗөм турун ышкөм-бөрас оз ков јона вөрөшитны да бергөдлыны. Вөрөшитөмөн да бергөдлөмөн туруныслөн корјасыс зев јона чірјысөны дај колёны му-вылас. Көҗөм турунјаслөн корјасыс поснйөг. Вөрөшитөмөн чірјыны најөс зев кокны. Налөн корјасыс зев уна. Корјасыс туруныслы сетёны мед-уна чөскыд пөтөс гојанторсө. Чірјөмөн јона чинө туруныс дај јона чинө пөтөслуныс. Сы-вөсна-і когтигөн көҗөм-турунјас јона вөрөшитны оз ков. Та-јылыс мед-војдөр оз ков вунөдны турун вөҗитысјаслы.

Көҗлөм турунјас когтыны, ферт, мед-бур кос повоҗда-дырји. Секи когтыны позё омёлҗыка вөрөшитөмөн. Ышкөм-бөрын турун-сө колё виҗны лоҗјасын вөрҗөдлытөг лун кык-кујим. Сы-бөрын лоҗјассө колё бергөдлыны—улыла-дорсө лептыны вылас. Бергөдавны колё лөсыда, кокны-пырыс, мед туруныс оз чірјыс. Кор когмас улыса, бергөдөм-дорыс, лоҗјассө колё бергөдны бара сизи-жө. Су-лалө-кө вөли секи пыр бур кос повоҗда, турун өдјө когмас дај шогмас чукөртны јурјасө да зорөдјасө, либө вајавны горт-динө ве-скыда лоҗјасыс куралөмөн. Когтигөн лоҗјассө колё бергөдлыны воҗжык асывјасын, лысва-дырји-на. Секи туруныс озҗык чірјыс. Повоҗдаыс-кө шыкас, зермас,—секи лун-мысти-нын, миҗа-кө вөли сижө луныс, лоҗјассө позё чукөртны јог жужыд јурјасө. Јурјассө колё вөчны 1-1¹/₂ аршин-судта. Ташөм јурјасын туруныс сизи-жө когмө (зер-когтјасас). Лоёны-кө шөкыда зерјас, ташөм јурјасын сыыс туруныс оз шонав, оз баксав, јурјас-пырыс төлыс вермө ветлыны-да. Јурас-кө туруныс оз вермы бура когмыны, секи-бур повоҗда пу-көм-мысти, нөжјөник-пырыс, јурјассө колё косавлыны да разөдлыны когтыны. Бобөнаңлөн гөрдјура зөриҗасыс когмөм-бөрас оз јонасө вежыны, колёны сецөм-жө гөрдөс. Сөмын сы-вөсна повны нинөм, оз ков видчигны зикөз когмөмсө, сыыс чукөртөм-бөрас туруныс оз шык.

Омёл зера повоҗда-дырји му-вывса турунјас лоё когтыны аслыс-пөлөс вөчөм өшлан-инјасын. Зера повоҗда-дырји муын когтигөн турун зев өдјө јона сөдагө да шыкө. Вермө шыкны зикөз. Сы-вөсна зера повоҗда-дырји турунтө ковмас когтыны өшлөмөн. Öшлыны позё лапыдмөм турунсө увјөг пощјас-вылө (сырс-вылө). Сырс (увјөг пощсө) сушкөны муас. Увјас-вылас-і сегга өшлөны турунсө. Öшөдлыны увјасыс-вылө турунсө колё аршин кызта-кымын.

Позё сецөм увјөг пощјассө (сырссө) сащкыны кујимөс нөылын мөда-мөдсыныс. Выли-помјассө кујимнаныслыс көртавны өтлаө.

Пощ шөрјасас колө вомөнөн тувјавны бефјас (1-ја герпас). Сіјө бефјасыс-вылө-і сегга колө пуктавны когтан лапыдмыштөм турунсө. Улыыс чукөра-туруныслөн колө лоны пагкыд, вылы помыс јог, јурмодаа-код.

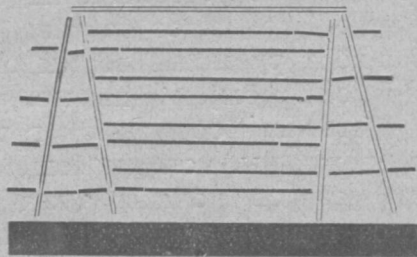
1 öd герпас.

Сіјөс өшлыны вывті кыза, дај мед оз інмы му-бердас. Мед муфқыс вөлі $\frac{1}{4}$ - $\frac{1}{2}$ аршін-кымын кост. Сегга колө течны јур-код модаөн, мед өшлөм-турун-вылас зерыс оз өшјы—мед, вевт-вылыг-моз, пырыг-пыр ваыс ісковтіс муас.

Өшлөмөн костігөн турун оз чірјыс, оз чін, сегга јона кокньөдө ужтө. Өшлөм-інын турун пофө візны төлыг-чөж. Туруныс оз щык, везіг көт быдлун чорыда зерө, мед сөмын өшлөмыс вөлі вөчөма бура. Сөрт, лоас сөджык, да чөскыд да пөтөслуныс сіјөн оз чін.

Мујас-вылын вөфитан турунјас зера повоффа-дырјі өшлөмөн костөмыс лоас мед-бур. Вөчны өшлан-інјастө пощјасыд, увјөс мајегјасыд мјан уна ем. Сөмын озков дышөдчыны.

Мујас-вылын вөфитан турунјас-бура костөмыс вәјө ыжыд бур крестанінлы. Көрөм турун лоө 2-3 мындаөн буржык візвывса турун-дорыс. Бура костөм да бура мезтігөм му-вылө көдлөм турунјас пөтөслун-сөртіыс фік-жө зөр-кодөс.

2-öd герпас.

Агроном **Б. Н. Попов.**

Кукаң быдтөм-жылыс.

Бур кукаң-кө ми көсјам быдтыны, колө мед-војдөр кужны виґны сылыс мамсө кукаңсө вайтөґыс. Колө мамсө лыгтөмыс дугдыны 6-8 вежон-војдөр кукаңагтөґыс, вердны гөдагтөм турунөн, жмыкөн да өтрубөн. дас-дасвіт лун-кымын војдөр вайтөґыс да кужим-нол лун вайөм-бөрас вердны колө омөлжыка. Ваян лунјасаскө вөраыс пыктас, колө зыравны вөрасө выјөн, салаөн, да лыгыштны ічөтїка. Колө картатө щөкыджыка волсавлыны, дај мед сені вөлі шоныд да југыд.

Кукаңлыс чужөм-бөртөыс колө весавны вомсө да нырсө сөстөм рузумөн, лїбө мыскыны сөстөм шоныд-коф ваөн, мед кокнїжык вөлі лопавнысө. Сы-бөрын кукаңыдлыс колө гөгсө көртавны. өтї кїнад кутны гөгсө, мөднад вїрсө кынөмгыс вөтлыны кынөмулөдыс нїртөмөн, сегга көртавны сурөвеј сунїсөн улөжык кынөмгаыс кык-кујим вершөк-гөгөр. Көртөдгыс улысжыксө гөгјыслыс колө вундыны сөстөм сїмтөм лечыд пуртөн. Сы-бөрын гөгсө мыскөны дебыд пуґөдлөм ваөн да мавтөны јодөн, мед картаад кукаңыд гөгсаңыс ез вїгмы (зараґитчы). Та-бөрын колө сетны мөслы кукаңсө нувны, сөмын колө виґны, мед оз орөд кукаңыслыс гөгсө. Оз-кө мөскыд нув, колө сөстөм рузумөн лїбө іґасөн чышкыштны. Некушөма оз ков нүлөдны кукаңтө солалөмөн да пыґалөмөн.

Мед-воґґа лунјаснас кукаңтө колө виґны јона кынмөмыс. Көґыд-їнын кукаңыд зев регыд вермас вїгмыны кынөмнас да мукөд-пөлөс вїгөмөн. Оз поґ виґны кукаңөс ічөтїк, дука, пемыд гїдын, сылы оланїныс колө југыд шоныд сөстөм сынөда лөка ыжыд карта, мед сїјө верміс котрыштны. Пемыд, дука гїдын кукаң лөө жугыл, омөла кутас сојны, вермас ґїкөґ вїгмыны.

Быдтанныд-кө өтпырјө кык-кујим кукаң, оз поґ пыр өтлаын најөс виґны; өтлаын олігөн најө ноңалөны мөда-мөдныслыс пельсө, гөгсө, вермасны нылыштны гөнјас. Таыс вермас вїгмыны ноңаланїныс, дај гыркас вескалөм гөнгыс кынөмыс.

Кукаң вердан дозмук колө виґны јона сөстөма—щөкыджыка мыскавлыны кунваөн, сы-бөрын пөгваөн, костыны шондї-воґын. Бур вердны кукаңөс емалїрованнеј дозјыс, тсїнкөвөјыс, жеґыд жөч дозјыс. Пу-доз абу сещөм бур: сетчө быд щель-костө сїбдө најт, чужөны гагјас, кодјасыс зев кокнї вїгмыны.

Кукаңөс лун-космөсөн-кымын колө весавлыны щөткаөн, гөжөмын мыскыны мајтөга ваөн, мыскөм-бөрын чышкыны сөстөм рузумөн. Најт кучїкыд-өд щөкыда вїгмывлө лышажөн (ыжкарсөн), чужөны тојјас, вермас лоны мукөд-пөлөс вїгөм-ї.

Јона сөвмө кукаңыд гөжөмын бур матї пөскөтїнаө ветлігөн, дај јешщө-кө кутан содтөд вердыштны гортад пыґөн, өтрубөн да жмыкөн. Омөл пөскөтїнајаснад төвга бур вердөмыс вермас ставыс

вошны. Колө јона мөвпыштны, кыңи ескө лөгөдны кукаңлы бур пөскөтина, һебыд бур туруна, матын гортдінсаң, торјөн гырыг скөтыг.

Мати бур-туруна пөскөтинаө кукаңос колө леңны кык төлыг да жың-мысти чужөм-бөрас, либө кујим төлыг-мысти. Омөлик ыли кукјөрө поңо леңны һоль-віт төлыг-мысти, сетчөң колө виңны гортдінад, вердны веж турунөн, либө виңны гортдінсаңыд һеылын торја-јөрын. Бур пөскөтинаын виңгөн сетны кукаңыдлы колө лун-кежлө өти, либө кык пунт пың-лы, өтруб. Омөлик пөскөтинаын—кујим-һоль пунт.

Оз-кө поң лөгөдны торја кукаң пөскөтина, колө көт пощны ичөтик торја јөр быд кукаң быдтыгылы гумла-дорас-лы, мукөд матынжык местаын-лы. Оз-кө поң и сещөм јөрсө лөгөдны, поңо виңны кукаңос куң дом-јылын, мед сылы вөли вөла ветлыны да котрыштны. Оз-һын-кө поң һинөм вөчны, секи һоль-віт төлыгсаң леңны мөс-јаскөд, да гортын сетны унжык бур көрым: пың, өтруб да веж турун. Ҷоңвиңа пөт кукаң зев вегел, долыд чужөма, оз омөлтчы, быдлун содө гөктанас, пунт-дорыг унжык. Омөлтчө-кө кукаңыд, колө сојансө вежны, либө содтыны.

Кукаңос гөжөмын јона дөзмөдөны өвајас да гутјас. На-вөсна кукаң оз вермы јирсыны. Жар, өвада лунјасө колө воңжык јөртны, карта-вылын сҗенсө мавтны сҗнка-сора иҗвесткадн. Сыыг гутјас пышјөны.

Оз ков кукаңос һөтчыд һөјтны, јона сы-вылө горзыны-һи. На-јө һөјтөмнад да горзөмнад лөоны зев вөјөг. Ошпјан һөјтөмөн лөоны зев лөкөг. Щөкыда өшкөс лолывлө начкыны бур каднас, куш лөклун-вөснаыс. Лөклуныс ескө лөи быртынысө кужтөм-вөсна. Вердны, јуктавы, јирсыны леңны колө өтижык кадө, мед сҗјө велалө өти кадјасын сојны. Оз ков һекор кукаңкөд дурны, гыжјавны, гилөдны голасө, плешсө, кыскавы сурөдыс, оз ков леңны плешсө һиртны сҗенө, пощсө, мукөдторјө. Сҗінад најө мөдыг кутасны лукаһны.

Кутас-кө кукаңыд мытитны, колө пыр-жө торјөдны сөстөм, југыд шоныдінө, чинтыны јөв сетөм којмөд јукөнөзыс, либө жыңјөзыс, сы-пыдди сетны пуңөдөм ва. Вигөм-бөрас колө јона пуны шабди-көјдыс да ванас јуктавы. Бур јуктавы уль колкјөн—өтиөс либө кыкөс лун-кежлө, вердны дрөбитөм пөжөм зөрјөн; јуанас сетны пөжөм тојөм руңөг, выль пөжалөм сукар. Гырк јөртөм-бөрын бара-жө колө сојансө чинтыны, јуктавы касторкадн, либө шабди көјдыс ваөң, кынөмсө колө зыравны.

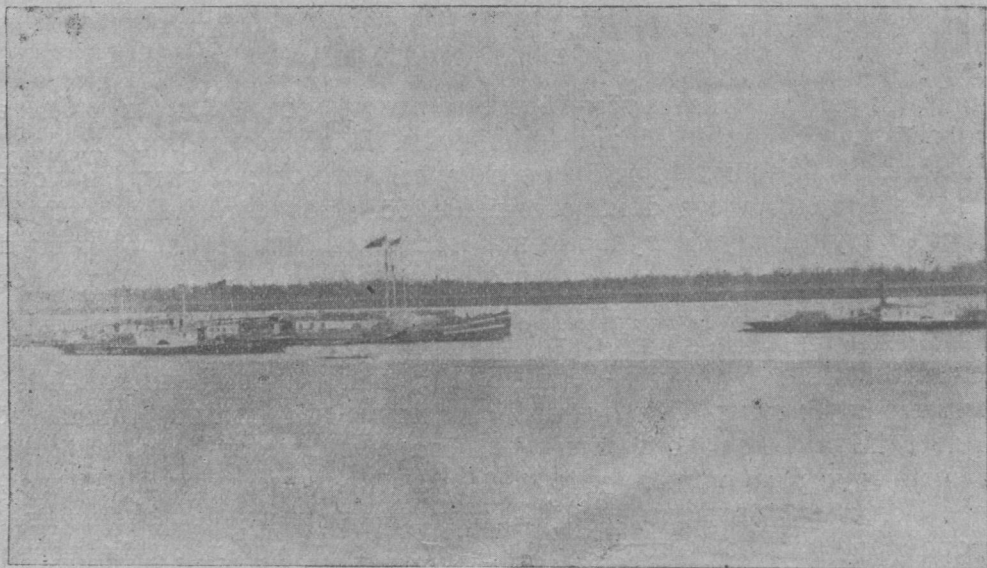
Овлывлө—кукаңлөн кынөмыс дундө омөлик сҗе туруныг, пөгалөм веж туруныг, бакшасөм јөлыг, өдјө сојөмыг да јуөмыг. Секи кукаңтө оз ков леңлы кујлыны, колө котрөдлыны, кынөмсө зыравны скипидара ва-сорөн, вердыштны өти паң мелөн.

Лоас-кө кучикас лышай (ыжкарс), секі колө ботны өтi стөкан подсолнешней лыбө шабдi выj, пуктыны пыщкас щажней-паң лекарство—креолн, да жона быгзытөдыс гудравны. Сегга сiжөн доjсö мавтны лун-космөсөн.

Омөла вердөмыг, да дурка һаjt картаын вiжөмыг кукаһыд тоjсө. Колө секі буржыка заводитны вердны, щөкыджыка оланн-сө вольсавны. Колө пужөдны табак—пунтлыг һольдө jукөнсө ($\frac{1}{4}$ пунт) кык бутулка ва-сорөн, көтөдлыны тоjөг-инсө, jонжыка көтөдны голасө, бальабөжсө, бөжвуж-бердсө. Пожө ботны подсолнешней лыбө шабдi выj, сы-һольдө jукөнсө пуктыны карагн, да һоль лун-мыгтi көтөдлыныны тоjөг местасө.

Мукөд-дырjи кукаһлөн вом-доргыс гөныс услө. Секі колө вом-дорсө маjtөгөн мыскыны, чышкыны сөстөм рузумөн, мавтны бутулка ва-пiө щажней паң креолн сорлалөмөн. Пожө ташөм вiгөмыс вiдчiсны, кутам-кө быд соjөм-бөрын вом-гөгөрсө чышкыны сөстөм рузумөн.

Агроном **Жакова.**

Суд-жылыг горңијас.

Мыжалом-жылыг.

Мыж вочом—общество пыщкөсса омөлтөр. Мыжыс овло уна-ногөн. Мыж вочомсө помавтөз мунө сылөн воҗаа ужыс. Сіјө өт-лаөддө сещөм воҗаа торјас: 1) мыжсө мөвпыштөм, 2) лөгөдчөм, 3) заводитчөм.

Мөвпыштөмыс вермас төдчыны јөзлы, мыжсө вочны көсјыг мортыс-кө (шуам, кодөс-кө суцкавны пуртөн) воҗывв ошјыгө, грө-читчө, мукөд сещөм-тор петкөдлө.

Міјан Уголовней-Закон-Чукөр-герти мыжсө вочны мөвпыштөмыс, көт-і төдчана-нын сіјө јөзыслы, оз мыждыггы. Сы-вөсна колө шуны, мыж вочны мөвпалыг мортөс, көт-і сіјөс төдасны-нын јөзыс оз-на поз етны судө, јавитны милитсијаө, либө следовательлы. Абу-өд еща кокни мывкыда војтырыд. Најө унаыг көсјывлөны вочны локтор, повөддывлөны, мукөд-ногөн петкөдлөны асгыныс мөвп-јассө мыж вочом-јывгыс да быдөн сіјө (мөвпыс) сіјі і колывлө. Сы-вөсна ташөм војтыр обществолы абу өпаснөјөг. Сөрт, војтырыд абу өткоф. Шочиника овывлө і мөд-ног: лок вочом-жылыг мөвпыс мортлөн јонмө да мунө воҗө.

Мыж вочны лөгөдчөм.

Мыж-жылыг мөвпыштөм-бөрын мортлөн воҗө-кө мыж вөчала-ныс сіјө мунө, локтө мөдтор—**лөгөдчөм**. Лөгөдчөмыс бара-жө овло уна-нога. Корсыгөм, өружјө лөгөдөм, мукөд-нога: шуам, нарөгнө вјөм-вылө сульөма суҗөдөм, револьвернөбөм, зарадитөм. Лөгөдгөмөн-жө позө шуны, шуам, гугасыг-кө, мед сылы милитсијалы гуртөг да војтыр төдлытөг позө војын гугасны, воҗывв сульөмаөн вердө ов-мөс-виҗыг-чепјыв-понјөс.

Мыж-вочны лөгөдчөм-вылө Уголовней-Закон-Чукөр виҗөддө-мөд-ногөн-нын мөвпыштөм-гертиыс. Уголовней-Закон-Чукөрын 19-өд статтаыс шуө: мыж-вочны лөгөдчөм мыждыггө өткофа мыжсө вө-чөмкөд. Шуам, код-кө вөжөн-нын лөгалө мөд морт-вылө, чөјтө сі-јөс лыјны; корсис ружјө, кутис сіјөс зарадитны, мед сы бөрын позө сөгга лөгалан мортыслы лыјны. Пырыг-пыр, ружјесө зарадитигас, сы-ордө слөјмас локны бөкөвей морт (сугедыс-ли код-ли), төдас локтор пәнөмсө, дај өружјөсө сылыг мырфдас. Та-ногөн мыж-вочны лөгөд-чылыг воҗө сы-тујөд (мыж-вөчөмлаң) мунөмсө зугас дај лыјны оз ет. Ташөм-нога лөгөдчөмыс мыждыггө мортөс вјөм-мозыс-жө, көт лыјөмгыс (вјөмгыс) мөд морт-ескө-і зүгис-да ез леҗ артмыны-сө-да. Та-бөрын вермас лоны сещөм јуалөм: быдсама мыжсө-вочны лөгөдчөмыс мыждыггө алы оз? Бөстам сещөм прімер. Оти морт

мөвпыштис гугавны мөд мортлыг игана амбаргыс көлүсө. Корсис воядөржыксө көрт-лөм, пемыд воя-кежлө лөгөдчис мунны, көсјө-нын вөлі мунны. Сегга кутис мөвпавны: ме-пө көсја локтор вөчны, голь мортлыг гугавны гөкыд уждөн перјөм көлүј. Сылөн жалыс петис, дај асгыс лок туй-куза мунөмсө еновтис бөр. Тајө прімерын мыж-вөчны лөгөдчыг мортөс некөд ез зуг, сјјө ачыс сөвестітчис да лөгөдчөмсө еновтис. Ташөм лөгөдчөмыс, мортыс-кө ачыс, бөкөвөј воятыр зугтөг еновтө сјјөс, Уголовней-Закон-Чукөр-серті оз мыж-дыггы.

Мыж вөчны заводітчөм.

Мөвпыштөм-бөрын да лөгөдчөм-бөрын вөчтөзгыс-војдөрсө мыж-вөчан ужыс вужө којмөд пос-вылө—заводітчөмө. Заводітчөмнас шусө, кор мортыс мыж вөчан туйөд мунігөн ез вөч ставсө, мыј вөлі колө мыжсө помөз нуөдөмлы, лыбө вөчис ставсө мыј верміс да мыј вөлі колө, көт мыжсө-і ез вермы помавны бокысса паны-даланторјас-вөсна. Татыг төдчө—заводітчөм овлө кык-нога. Öтi-кө, сјјө лөб помөз нуөдтөм заводітчөм: мортыс-кө оз вөч ставсө, мыј вөлі колө мыжсө помөз нуөдөм-вылас; мөд-кө, помөз нуөдөма заводітчөм: морт-кө вөчас ставсө, мыј вөлі колө, көт бокыса паны-даланторјас-вөсна і мыжсө помөзгыс нуөдны оз вермы. Сіз, гуга-гыс морт-кө заводітис-нын пырны јөз-картаө гугавны вөвсө, да се-кі, шуам, сјјө мөвпыштис: крестаніныс-пө-өд ме-коф-жө морт, мыј-ла ме сылы мыжсө вөча, овмөссө вөв гугалөмнас торка. Сы-бөрын гугалыг мортлөн крестані-ныс-вылө жалыс летас, да тајө заводіт-чөмсө ас-вөланас еновтас бөр,—вөвсө оз гугав. Тајө лөб помөз нуөдтөм заводітчөм.

Öнi богтам мөд прімер. 1918 воын сотсіал-революціонер-пар-тіјалөн шлен (есерка) Каплан заводітліс віны Ленин-јортөс. Сјјө кыјөдіс пельөссаң Ленин-јортөс, браунінгыг лыјіс нольыс. Ленин-јортөс віны ез вермы, сылы вөчис сөмын не кулана ранајас. Кап-лан вөчис ставсө, мыј вөлі колө, меф Ленин-јорт кулө. Сөмын ра-најасыс Ленин-јортлөн ез лоны кувтөз. Тајө лөб-нын мөд-нога за-водітчөм, помөз нуөдөм заводітчөм.

Мыж-вөчны помавтөм заводітчөмыс јешщө-на овлө кык-сікас. Öтiыс сецөм помавтөм заводітчөм, мортыс-кө сјјөс еновтө ас-вө-ланас; мөдыс—заводітчөмыс-кө оз во помөзгыс бокыса паныдалан-торјас-вөсна, шуам, сјјөс-кө зугас мілітсіонер-лы, кодi-лы.

Мыждыггө оз, Уголовней-Закон-Чукөр-серті, мыж-вөчны заво-дітчөмыс? Тајө мунө мыж-вөчны лөгөдчөм-моз-жө. Візөдлам помөз нуөдтөм заводітчөм-вылө. Ташөм заводітчөмсө мыж-вөчан туйөд мунгыс-кө еновтө ас-вөланас, секі сјјө оз мыждыггы. Заводіт-чөмсө-кө зугасны бокыса паныдаланторјас, Уголовней-Закон-Чукөр-серті, мыждыггө зiк-жө мыжсө вөчөм-моз. Ме-кө заводітчі, шуам, віны мортөс, да бокыса паныдаланторјас-вөсна вінысө ег вермы,

— өткөд, менө секи мыждасны морт вiжөмыг-моз-жө. Помөз нуөдөм-заводiтчөмыс-өд обществолы өпаснө-нын, зiк-жө мыж вөчөм-ко-дыс. Сы-вөсна-и помөз нуөдөм заводiтчөмсө мыждөны зiк-жө мыж-сө вөчөм-мозыс.

Сiз-кө, жеңыдыка-кө бөрја кывјасын вiгтавны, колө шуны: мөв-пыштөм, ас-вөлаөн еновтөма лөгөдчөм да заводiтчөм Уголовней-Закон-Чукөр-герти оз мыждыггы. Лөгөдчөм, заводiтчөм, абу-кө на-јос ас-вөлаөн еновтөма, а зүгөма-кө боқыса паныдаланторјасөн, сегга щөщ помөз нуөдөм заводiтчөм, мыждыггө Уголовней-Закон-Чукөрсә 19-өд статья-куза зiк-жө мыжсө вөчөм-мозыс.

Областувса Прокурорлөн отсасыг **Ив. Попов.**

Том jöz воҗö.

(Гыҗгө „Мы кузнецы“-моз).

Тсм-jöz воҗс, воҗо мунам,
Кі-кок абу миҗан кын.
Гөрд плаҗ воҗлаң зла нуам,
Том уловлөн јон сој-вын.
Барабанлөн таргөм кылө,
Петам паскыд-туҗлаң век.
Сзыр-jөзлы шедөм-вола
Гөль-jöz некодыр оз сет.
Өтувјөн ми, комі војтыр,
Југыд олөмлаң петам.
Комсомол, став чельад-котыр

Льын туж-куҗа мунам,
Льока олөм колам ылө,
Том-jöz, кокжыланыд сувт!
Гөрд плаҗ лептамө пыр-вылө,
Воҗыҗ адҗам-на ми шуд.
Том jöz, воҗө, воҗө мунам,
Кі-кок абу миҗан кын.
Парма-пөвсө југөр нуам,
Весалам ми гудыр щын.

Ми-щын, ми-щын, ми-щын.

Гим.-җаң.

Меным мамө...

(Гывсө: „Провожала меня мать“-моз).

Меным мамө долис пыр:

Мыҗла мунан?

Рөдвуж локтис керкатыр

Петан лунө.

— „Кытчө-нө те, Мikuлај,

Кытчө мунан?

Армијаад ем-нын-тај

Јөзыс уна.

Большевикыд өні јон,

Јон-нын тетөг.

Мыј-вылө-нө тенад, зон,

Вежыд петө?

Војна-вывсыд он-нын вај

Аслыд буртө.

Өвгы, өвгы, Мikuлај,—

Воштан јуртө.

Мамыд бөрдө лун і вој,—

Адқан, зорміс.

Војна-јылыг шыбыт вај

Ассыд горні.

Адқан, өні важыг шань

Лоі олөм:

Мујас-вылын мијан һаһ

Унжык волө.

Лушщө гөтраг, пијукөј,

Өпрөг-вылө.

Вај-жө, Мikuл, сiјос те—

Зев зiл нылыс“.

Копыртчыли улөз сек

Ме рөдвужлы;

— „Кутны шедөм-воһасө

Коло кужны.

Тiјан-код-кө вөлины

Ставыс јөјөг,

Важөн ескө озырыд

Мырҗис вөла.

Со мыј-понда оз лок ун,

Вiрөј пуө.

Гаж корсны-өд ме ог мун,—

Сөлөм пуө.

Озырјаскөд кыптис тыш,

Кыптис чорыд.

Кырнышлыг шөщкөртны гыж

Гөрд власт корө“.

Ильа-Вас.

Том ужалыс јөз.

(Гывсө: „Молодая гвардия“-моз).

Вај тувтчөј воҙө, јортјас,

Гөрд југыд-кыалаһ:

Пөс сөлөма том мортјас,

Туж востө југыдлаһ.

Мед сөлөмјасныд вөли көрт,

Мед плагным өзјө би-код гөрд,

Том тiлгыс пессыг војтырлөн,

Сөд-ужөн олыслөн.

Ми агным ставсө төдлiм,

Ми төдлiм сөкыд уж:

Сек кынөм муртса пөтлiс,

Ез вөвлы шөјтчөм. сущ.

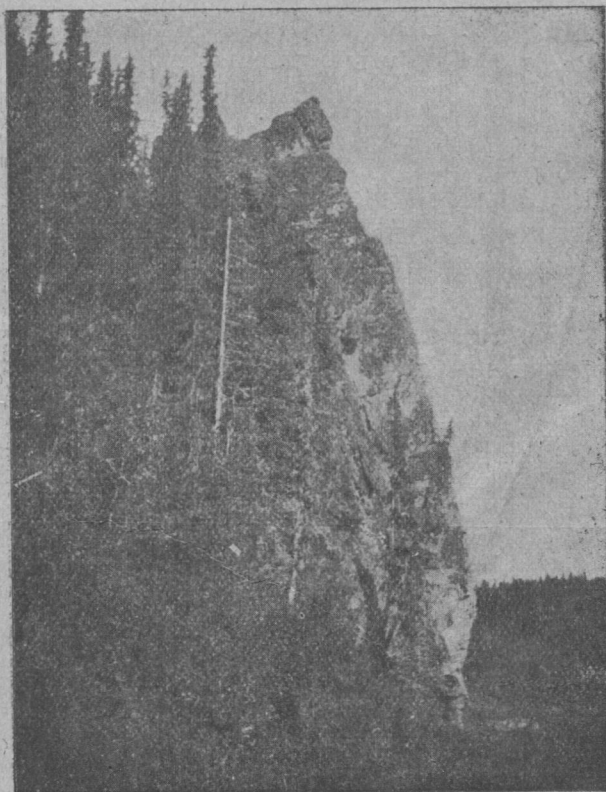
Ег төдлөј гажа-челаҗ-дыр,

Һајт-пыщкын луасiм ми пыр,

Том тільгыг-песгыг војтырјас,
Göd-ужөн олыгјас.
Кер пөрөдiм, мыр бертiм...
Пөг кiссiс кöшыг-моз.
Ас-пөгөн секи вердiм
Адгорша кырныш поз.
Но јонмiс кi-кок, ез ло-кын,
I гөкыд-ужла содi вын
Том тiльгыг-песгыг војтырлөн,
Göd-ужөн олыглөн.

Mi гөрд плаг лептам вылө,
Med ломзө бi-коф дон...
Ti öтувтчан-шы кылөј,
Том војтыр—ныв i зон.
Med уж мед-ыжыд лоас век,
Став јөзыс öтлаасас мед—
Пет тышкө, тiльгыг-песгыг јөз,
Göd ужөн олыгјас.

Ильа-Вас.

Мед-бөрја вөт.

(Сысөө „В полдневный зной в долине Дагестана“-моз).

Гөрд армия лок жеждасөс зырө.
 Оз лантлы сен скөр пушкајаслөн гым.
 Ме лыжа щощ, мед жежд-котыр бырө,
 Мед оз-нын кол роч-муын налөн ным.
 Да усе ме: кык пула чушкіс менө,
 Кык пула мем, том мортлы, вөчис пом...
 Те көні, полк? Ог адзывлы-нын тенө.
 Гөрд ыланкыв оз горөдлы-нын вом.
 Зев сөкыд мем. Пөг вөрөј менам киггө,
 Оз лептыс јур, оз вөрзы кі-ні-кок.
 Көн кујла ме, став муыс вёрнас мысгө...
 Ен вичіс, полк, ме татыс ог-нын лок!
 Ме кула тан, ме сотчөм сөг-моз куса.
 Лок-мігтөм смерт мем овны оз-нын сет.
 Көн бара те, код меным медга муса?
 Ме адзі сек мед-бөрја кулан-вөт.
 Ме адзі вөт: со менам чужан муөј.
 Со мјан сикт. Быд јөрын быдмө һан.
 Со карө туж. Со југыд паскыд јуөј.
 Со вадорыв. Сен бөрдө мича аһ.
 Мем тајө аһ став донаторгыс дона.
 Мыј бөрдан те, мыј шогган, сөлөмшөр?
 Ен сінва кист, ен шоггы вывті јона.
 Со ворсан-ін. Мун ворсан-ужсө кер!
 Пыр бөрдө аһ; том сөлөм сылөн төдө.
 Кыз усе тан гөрд армиялөн пі,
 Кыз кујла ме, кыз лолөј менам петө,
 Кыз сезза нем ог адзыглөј-нын ми!..

М. Фебедов.

Трегубецаө.

Мыҗла-нө, шондиөҗ, вөр-саҗө летчөмыд...

(Сывеё „Что затуманилась, зоренька ясная“-моз).

Мыҗла-нө, шондиөҗ, вөр-саҗө летчөмыд,
Му-вылө ыстин гөд воҗ?
Мыҗла-нө, миҗа ныв, омөла вөччөмыд,
Абу-нын важ-код те збоҗ?

Тенө ме өтикөс раҗейтлі, окавлі,
Җекор ег шулы лок кыв,
Кырныш-моз, варыш-моз тенө ег кокавлы.
Тодан те сижө бур ныв!

Җинөмла, мусаөҗ, гөлөмтө повчөдны,
Шогыны, бөрдны быдлун.
Гөлөмыд кулас-кө, гөкыд-нын ловчөдны.
Олөмыд воҗө оз мун.

Миҗа шөвк плаҗтөтө өдҗөжык пагтавлы,
Синватө чышкы җик пыр.
Мыҗ өні вөлөма—мөдыг ен каҗтывлы,
Пуҗөдлы асгыд том вір.

Кутам ми ылиг-тыр му-вывти ветлыны,
Шогыд-кө тенад оз ло.
дугдам ми кымөра лунҗассө төдлыны,
Көҗ сөгга олам го во!

М. Лебедев.

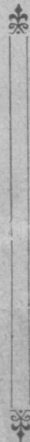
Ежва-ју-куҗа.

(Сывеё „Вниз по Волге-реке“-моз).

Ежва-ју-куҗа,
Терыб гы-вывти
Лебзө ыжыд пыж
Җежыд паруса.

Пыжас пукалө
дасвіт удал зон,
Өти зон-кынзи,
Ставыс гажаөг.

Најө ворсөны
Кујим гудөкөн,
Најө ылөны
дасноль гөлөсөн.

Өти бурлак-морт
Миҗа чужөма,
Арга кымөр-моз,
Заас виҗөдө.

Јурсө леҗөма,
Оз-і лептыштлы,
Вомсө тупкөма,
Оз-і горөдлы.

Мыҗла, бурлак-морт,
Таҗі жугылтчин?
Мыҗла јортҗаскөд
Те он гажөдчы?

Кинас шеныштис
Шоггы бурлак-морт,
Шуис-горөдис
Нора гөлөсөн:

„дона юртјасөј,
Удал зонјасөј,
Енө фивитөј,
Енө лөгасөј!

Менам гөлөмөј
Шогөн тырөма,
Менам долыдлун
Ыдө кольөма!

Муса Машукөј
Менө еновтис,
Југыд шондиөј
Менам кусөма!

Бостөј шыбытөј
Менө, коңөрөс,
Гудыр ва-пыщкө,
Жужыд кыркөщө!

Ме-кө мустөмми
Муса Машуклы,
Овны му-вылын
Меным нинөмла!..*

М. Лебедев.

РЫТЫН.

(Сывөө „сама садик я садила“-моз).

Комі зонјас,
Комі нывјас
Гажөдчөны јона зев—
Комі өиктын
Нөтчыд рытын
Ывлавыв оз овлы чөв } 2 пөв.
Уна том-јөз,
Нывјас, зонјас
Качај-динө чукөртчө
Гырыг-посни
Сен пыр ворсө,
Өтилаын бергөдчө. } 2 пөв.
Рытын војтыр,
Том-јөз котыр
Гудөкөн пыр ветлөны.
Уна вожаан,
быд-пельөсгаң } 2 пөв.
Качај-дорө локтөны.
Качај-дорын,
Рытын сорөз
Јөктасны да ворсасны.

Комі нывјас,
Рочаканјас
Сыланкывјас быласны. } 2 пөв.
Војшөр-бөрын,
Асја-дорын
Вөлье гортө мунасны.
Коді—чөмјө,
Коді—вөнјө,
Узны ставөн пырасны. } 2 пөв.
Комі зонјас,
Комі нывјас
Гожөм-дыр таз олөны
Тазі ставсө,
Том-дыр кадсө
Гажаа зев кольөны. } 2 пөв.
Том-дырјыд,
Ворсө вырыд.
Јона сывлам, ворсламөј.
Сещем кадыд
Өтчыд волө... } 2 пөв.
Со-мајбырөј, олөмөј!

Гімаков Ј. Нь.

Вузасыг-морт.

(Сыссө „Ухарь-купец“-моз).

Кырныш-моз гоңжалө, пагкөдлө борд,
Ветлөдлө сикт-вывті вузасыг-морт,
Југыд шөвк дөрөма, код-һисө-саф.
Адқома старікөс: «Сулавлы, даф!

Кущөмөг тані том нывјасыд ем?
Оз-ө поз накөд-пө төдмагны мем?»
Старікыс вөлөма кушјура Ваг.
Кокһидік уж-вылө пыр сіјө даг.

«Міјан-пө, купечөј, нывјасыд бур.
Мөдлаыг тащөмыд теныд оз гур.
Колөкө, ветлам-пө, петкөдла ме,
Меным-кө фенгатө гетыштан те!»

Та-вылө вузасыг мөдтор ез кайт,
Сујыштіс пөрыглы қоң езыг шайт.
Старіклөн радысла гөрдөдіс ныр.
Індыны нывјасөс көсјө қик пыр.

Терыба мунөны озыр да гөл.
Сыланкыв кылө-һин купечлөн пель.
Виқөдө: сикт-сајын копрасө су;
Вөр-дорын, баф-костын југјалө ју;

Ју-бердын, кыр-вылын өшалө тыв;
Тыв-дінын ворсөны кың-кымын ныв.
Пуқөдчіс, пөртын-моз, озырлөн вір.
Оз вермы лөгыда сулавны дыр.

Ковјасыс четчалө, лептагө кі:
«Адқанныд, ворсысјас, кущөмөг ми!»
Нывјаслы купечөс кывзыны дыш.
Мукөдыс шенқөны: «Кыг тајө шыш?»

Унжыкыс сылөны. Öдқома гаж.
Сыланкыв нывјаслөн абу-һин важ.
Ускөдчіс на-пыщкө вузасыг-морт,
Горөдіс: «тіјанлы ме дона јорт!

Лешак-код озыр ме, анфел-код бур,
Люк-вылө менам оз ужавлы јур!»
Купечлөн ышмөмыс—нывјаслы теш:
«Гашкө-пө угас да поткөдас плеш!»

Вузасыг четчалö, ошјысиг-тыр:
 «Менам-пö чепјасыд фенгаөн тыр!»
 Вашкнѳитіс купечлы кушјура Ваг:
 «Пöчö-пö öтиöс нуöдны таг.
 Шогмас-кö, инда ме, со менам ныв.
 Кылан, кыз лывкјöдлö выл ыланкыв!»

Озырлөн, вöвлөн-моз, гөрöктіс вом.
 Старіклөн ныв вöлі мича да том,
 Лöз сатін платвö-а, чышјаныс гөрö,
 Став ворсыг нывјасыг мичажык, ферт.

Чепöсјіс вузасыг: «Со муса аң,
 Адқан те, зарнѳіöј, кушöм ме шаң!
 Тöдмасам мекöд, ен бергöдлы ныр,
 Шöвк сарапан-вылö сета зик-пыр!»

Сібалис ныв-дінö, ворсны оз лез,
 Кутлö да окалö—мöдтор оз вöч,
 Нуöдö су-пышкö, чеплалö кі:
 «Текöд-пö бура-на лөгалам ми!»

Лаңтісны ворсыгјас, некөд оз сыв.
 Тојыштіс купечöс старіклөн ныв,
 Сöлыштіс чужöмас: «Сінвоңыг мун!
 дыр тащöм омöлік мортыд оз вун!»

Котöртö ју-діныг озырлөн кок.
 Нывјаскöд тöдмагöм лоі зев лок...

Пыдöжык, купечöј, фенгатö зөб:
 Гөлінык нывјастö öні он нöб!

М. Лебедев.

Пермакјас сорњи-ногөн.

Коллём.

(На мотив: „Провожала меня мать“).

Кызі коллыс менө мам
da салдатө,—
Сыкөт бөрбө сват да брат
ded Ипатө.
Ок, кытчө те мунан, зон,
Ок кытчө те.
Өштан¹⁾, Ваңу, асгит јур
Сетчин²⁾ вес³⁾ те,
Ачыд мунан али кин⁴⁾
Тенө ыстө,
Мыла тенө сиз салдатас
Гөлөм кыскө?
Краснеј армијаын јөз
Тетөг тырмас.
Кинөс колө большевик
Отнас вермас.
Жмитөм абу некыщөм,
Зонө өнi,
Колтчы гортат да гөтраг—
Жөнiк те-нi.
Пөриг лоис тенат мам,
Пыр шогалө⁵⁾,
Кин ужалас гортын сек,
Кин отсалас?..
Сети мамлө ме поклон,
Беднөјкалө,
Жмитi сiјө морөс-бердө
da окалi.
„Ен те горзы дона мам,
Ен герјал⁶⁾ сiз,

✠ Чожык⁷⁾ коллыс асгит зон,
Сiјө ен вiз.
I рөһналө ме вiстали:
Edö баксө,
Edö izö мамө-оңын
Гакөј „кляпсө“.
Кор тiјан-коф лоас јөз,
Оста өммез⁸⁾,
Сек мiјанлө пукгасө
Өр кынөммез⁹⁾,
Грап бөр локтас, мырфас му
Вердас „һанөн“,
Пондас вiлiс јуны вiр
Люк черанөн.
Мөд-ног кутат ывыны сек—
Шыгја понөн,
Өмтө тупкас богаттө
Серпөс бонөн¹⁰⁾.
Јур кынөмкөт өтiк шы
Беднөј јөзлөн,
Сiјө колө өмлөсавны¹¹⁾
Стальнөј гезјөн.
Өнi муна ме салдатө,
Ог кув. берта.
Вына кiөн буржуј омө¹²⁾
Штыкөс мөрта.
Аг гажөдчө өнi јөз
Асгiс вексө,
Сылөн аслас өнi му—
Му советскөј.

Гаврил-Пјодор.

1) Воштан. 2) Сени. 3) Прөста. 4) Коди. 5) Вiсө. 6) Лыфдөдлы. 7) Ödjö.
8) Вомјас. 9) Кыз рушкујас. 10) Пеж бонјөн. 11) Көртвомавны. 12) Вомө.

Мijö dorpiggez.

(„Мы кузнецы“-моз).

Мijö dorpiggez, пым-віра морос,
 Мi дорам југыт вiль олан,—
 Вылөжык мөлөт, буражык горөт,
 Том зоннез оқлаңө мунам.

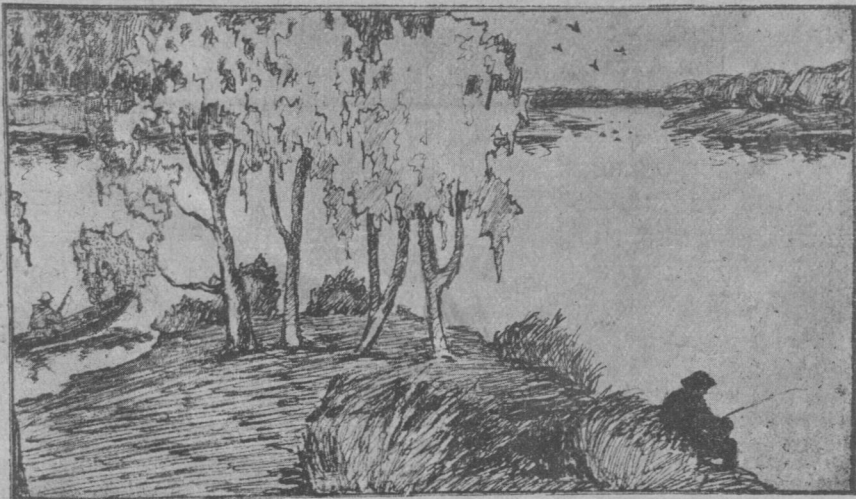
Гөлөмсаң комі му радејтам,
 Мijанлы дона СССР,
 Ужалам, важсө ог жалејтө,
 дорсіглө олны вес некор.

Быд вартөм-бөрын пемыд ешшө,
 Бі-чірыс өзjө пемыд, жар...
 I комі отір плагөн петө
 Сөлөмыс сотчө кыз пөжар.

Со¹⁾ оқлаң ужыс бура мунө...
 Завод i му мijан быдөс.
 Олансө дорам луніг лунө,
 Аг²⁾ сажмө пемыт вөр быдөс.

Мijö dorpiggez, пым віра морос
 Мi дорам југыт вiль олан.—
 Вылөжык мөлөт, буражык горөт,
 Том зоннез мунамө оқлаң.

М. Ликачов.

1) Пыр. 2) Мед.

Муна, летча југыт шор-дынө.

(„Ах, полным, полна корбушка“-моз).

Муна, летча југыт шор-дынө,
Сетчин рытөз вичига.
А кыз локтас гөлөмшөринөј,
Гола-бердас кутчига.

Сижө богтас аслас киезлө,
Менө лептас вылына,
да окалны пондас чужөмсө,
Жмитас менө јонжыка.

Нуас менө чочком¹⁾ кыз-увтө,
Веж турунлас пукгөтас.
Веңеч-тујө²⁾ лымдор чачаез³⁾,
Менам јурлө пукталас.

Пондас шуны: гөд-гинкымаө
Кыз-пө тенө радејта,
Кыз-пө пеггө менам морөсын
Текөт гөлөм перыта⁴⁾.

Менам Ваңу, дона другинөј,
Њекор сы-дынис ог мун,
Пондам овны култөз өтлаын,
Сыкөт аzza гажа лун.

Мамө шуө: беднөј-сајө-пө
Ме њекор тенө ог сет.
да ме ачым богат морт-сајө,—
Богтө јур,—њекор ог пет.

Пемыт ојөн⁵⁾ гортис пышја ме,
Аг⁶⁾ ај-мам козин оз сет.
Ваңу менам јурсө оз өшөт,
Нужда сижө оз повзөт.

Оні му-вылас виль-кад лоис-ед.
Озлаң⁷⁾ мунө беднөј јөз.
Виль олансө дорны пондасө,
да орөтны чераң-вез.

1) Жежд.

2) Пыфди.

3) Зоризјас.

4) Терыба.

5) Војөн.

6) Мед.

7) Возө.

Між гозјөн беднөј јөз-понда
Кувтөз пондам пеггыны,
Віл олансө комі-јөз-шөрын
Між кутам лөсөтны,

Вон-тај локтө сөлөмшөріңөј,
Сылы паныт котөрта.
Біөн өзта сыліг сөлөмсө,
Вынсө пеггыны содта.

Гавріл-Пјодор.

Гулаңне вылын.

КОМІ КЫВ*).

Важыгаң-нын ми пеггам. Важыгаң-нын ми кӱсјам кыпӱдны да јонмӱдны коми литература-кыв. Октабрса револуцсја мијанлы став правасӱ сетис. Став ас-пӱлӱс сорња јӱзлы сетис аслыным вӱла. Сетис і мијан коми јӱзлы лӱсӱдны да бурмӱдны ассыным сорни. Важӱн-код-нын мијанлы локтис ассыным коми кыв бурмӱдан кад. Некод ӱни мијанӱс оз кеџовт. Некод оз ӱтдорт. Сӱмын јонжыка да зильжыка колӱ ӱни мијан ассыным коми кывтӱ озырмӱдны да шы-лӱдны.

Ми сорни-вылад вывти гӱлӱс. Мича коми кывјӱн сорнитны ми зев омӱла кужам. Кодкӱ-кӱ, кущӱм-кӱ велӱдчӱм-код морт, јӱз-кост сорни панас, шуалас жынгыс уна роч да мукӱд сорни-пӱыс кыв-јас. Зев уна тӱдтӱм кывјас кыкӱ лепталас. Мужикјас мукӱд-дырји сорнитыс мортлыс јуаласны, мыј сещӱм тешкод кывјыс лӱӱ, да сорнитыс мортлыс весиг ачыс оз вермы виставны, мыј сещӱм кывјас-сыс лӱӱны. Ачыс-кӱ висталыгыс оз тӱд, кывзыс војтырјасыд, серт, важӱн оз тӱдны. Оз, ескӱ, быдӱн нарознӱ сещӱм кывјасӱ шуав-ны, да ачыс сижӱ сиж артмӱ. Коми кывсӱ корнысӱ оз кужны. Ко-минас сорнитнысӱ абу велалӱмаӱс, оз зильны велӱдчыны. да-ӱд абу і сивӱ. Кӱт ми сещӱм војтырјас-вылас јона гералам і быдӱн, а сор-нисӱ налыс ми некыҗ ог бурмӱдӱ. Наяӱ-ӱд агныс весиг оз і ка-џавлыны кущӱм-ногӱн кывсӱ гудраласны. Наяӱ чајтӱны комиӱн сорнитиг, а унжык кывјыс-ескӱ рочӱн артмалӱ.

Мукӱд војтырјас шуӱны: коми кыв-пӱ зев гӱлиник, коми кыв-пӱ сорнитны оз суҗы. Коми кывјӱн-пӱ миҗаа сорнитны он вермы. Абу, јортјас, сиж. Коми кывјыд озыр. Коми сорнилӱн вывти уна кыв-јасыс. Коми сорнилӱн зев гажаӱс кывјасыс. Сӱмын унаӱн оз зиль-ны кутны јураныс сижӱ кывјасӱ, оз зильны буржыка тӱдмазны ко-ми кывнас, некод буржыка јӱз-сорнисӱ оз кывзы. Ми јона озырӱс кывјасӱн, сӱмын ми сижӱс огӱ чукӱртӱ, ог бурмӱдӱ, ог миҗмӱдӱ. Огӱ ми кужӱ озыр кывсӱ паскӱдны. Ми пыр-на коми кывтӱ омӱлтам, гудралам роч кывјасӱн да мукӱд сорнијасӱн.

Мыјӱн-нӱ ми вермам миҗмӱдны коми кывсӱ? Сӱмын коми ги-жӱдјасӱн, коми печата-гижӱдјасӱн. Ем абу-нӱ мијан коми гижӱдја-сыс? Нимјасыс емӱс, а гижӱдыс абу. Мијан коми печатлӱн унжы-кас сӱмын-ӱд јурсӱ комиӱн гижӱма, а пыщкӱссыс комисӱ нинӱм он адҗы. Богтам кӱт „Југыд туј“-газет. Мыјнӱ сені коміыс? Јурыс да овјасыс гиҗысјаслӱн, сесга җик нинӱм абу**). Мыјнӱ сижӱ коми сор-нилы вајӱ? Мыјӱн отсалӱ? Нинӱм оз вај.

*) В порядке обсуждения.

***) Таи гиҗысыс сӱдталыштӱма-жӱ-ескӱ-да! Гижӱдыс-пӱ коминас абу? Мыј-ла абу? Ем. серт, еҗа, јона-на еҗа, да ем. Воҗа-сертијасӱ век-жӱ-нын унжык. Шуам, „Комі сикт“, „Ордым“, Коми ыҗајас. серт, ми огӱ шуӱ, миҗа, шаҗ сесга,

Стенö öшöдан-газетјасын нiмсö комiөн вöчасны, а мукöдсö ставсö рочөн гiжасны. Сijö бара-жö абу лöгыд. Ог тöд кушöм öктјасын, а Сыктывдiн-карын, гырыг школајасын стенö öшöдан газетјаслөн сöмын нiмыс комi да сöмын нiмсö комi шыпасөн гiжöма. Мукöдсö ставсö рочөн гiжöма*). Таз комi кыв ловчöдны да бурмöдны оз туй. Тащöм печатөн комi кыв он јонмöд. Тащöм гiжöдјасөн мед-озыр кывјыс вермас вошны, тақинад комi морттö он југдöдлы некор. Зев бур, востiсны öтi комi журнал-да („Ордым“). да-öд öтi iчöтiк журналлад ставсö он гiж. дај сijö журналыс тöлыгнас сöмын öтчыд петö.

Ми öнi комiөн гiжны сöмын-на бостгам. Сöмын-на чукöрталам, бöрјöдалам бур мiча кывјассö. Мiјан öктјасын зев бур да мiча комi сорнiјас емög. Емög мiчаö сорнiгысјас, мукöд војтыр бура гiжöны. Сöмын ми мiча кывјассö огö кужö чукöртныс. Мiјан печатнеј гiжöд мода-вылö бостöма Сыктывдiн-карла-дорса сорнi да сөгга став мукöд мiча кывјассö карса кывјö бертöны. Оз леэны бур кывјассö петны, шуöны: оз-пö гөгöрвоны мукöд јöзыс**).

Сөгга, ми-öд сöмын-на мöдöдчiм гiжны, а пыр луныг-лун öктöдам комi гiжöдсö. Оз ков гiжöдсö öктöдны. Колö сijöс сешöм-жö прöстаөн вöчны, кушöм прöст ачыс комi сорнiыс. Зiк нiнöм-торла мукöд-дырјi ми вiтö-квајт кыз дефiсјасөн (-) öтлаалам. Медiнö, шуам, роч предлогјас вежлагiгөн дефiссö пунктöны, а мукöд-дырјi ми зiк вежшöрö торја кывјассö дефiсөн öтлаавлам. Сijö сöмын öктöдö комi гiжöдсö, а оз мiчмöд-нi, оз кокнöд.

Öнi мiјанлы колö јöз-сорнiгыс став бур мiча кывсö чукöртны. Комi газеттö збылыгöз колö комiö пöртны. Нiмыс-кö комi, мед i öлöмгыс щöщ комi вöли. Гашкö, кутасны шуны лыффыгыны-пö оз кужны. Сijö, јортјас, абу збыл. Меным уна öктыг гiжöны велöдчыс војтыр да том војтыр—комсомолецјас. Быдөн зев öлöмгыс шуöны комi гiжöдсö лыффiг. Збыл, зев лöгыда најö лыффыгöны, сöмын мiјан лыффынысö еща, пöштi нiнöм абу. Сөгга зiк нi-

тырмас. Воэ-кежлö тази комi гiжöд леэдмөн кытчыны оз поэ. Колö пыр-öтарö ласкöдчыны, содтыны комi нiгајас, газетјас леэдмсö, да унжык, јонжыка сујны јöз-пöвсö. Сөгга „Југыд туй“-јылыг. Сijöс öнöз ез-на вермыны комiöдны унатор вöсна. Зiлöны-жö-евкö комiöднысö-да, некөд оз шу, оз-пö ков комiöдны. Мыј јурыс („Југыд туй“) комi, сы-вылö, мiјан-ногөн-кö, торја воны нiнöм.

*) Öткымын школаын (Совпартшколаын, Педфeкныкумын сора) леэдны стенö öшöдан газетсö комiөн. Мiјан-ногөн-кö, быд комi школаын колö лоны комi газет.

**) Мiјан лiтература-кывнас (в основе) бостöма Сыктывдiн-кар-гөгöрса сорнi. Сiзи шулисны комi гiжысјас асланыс конференсијас-выланыс, щöщ сiзи шулисны школаын велöдысјас. Сijö сорнiгыс-кö вошöма кушöмкö комi кыв, да ем мукöд-вожын, сijö кывјыс бостeö лiтератураын. Сыктывдiн-кар-гөгöрса сорнiас-кö „мiстöмжык“ кушöм-кö кыв, а мукöдлаын „мiчажык“, мiјан журнал редактсија оз веж сijö кывсö, оз „бертлöдлы“, кызi шуö iчөт-iван.

нөмла чэйтөны, быттө комі мужікыс лыдфыснысө оз куж. Ставвелөдчылөм мортыс лыдфысөны, сөмын кор најө комі кывнас лыдфысөны, ставсө гөгөрвоөны, да быт лоө кывсө везкыда лыдфыны, а рочнад уна кыв оз гөгөрвоны. да сіҕі-і коласны, лібө мөд-ног лыдфасны. Сіҕөн і налы весіг аслыныс щөщ кажітчө, быттө најө рочнас јона кужөны да өдјө лыдфысөны, а комінас зев һөжјө. Лыдфанторјыд-кө лоө, комі велөдчөм мортыд регыд лыдфыснытө велалас.

Міјан војтыр щөкыда шулывлөны: быттө-пө һөкод комінас оз гіж, да быттө-пө һөкодлы комі газет-дорын ужавны. Тајө со ҕік-һін һінөмабусө сорһітөны. Тащөм војтырыд јешщө кутасны шуны: міјан-пө ставыс рочөн лыдфысны кужөны да һінөмла-һін-пө комі гіжөдсө вөчны. Сөрт, ескө, збыль-кө вөлі—став комі јөзыс рочөн лыдфыны кужөны да бура гөгөрвоөны-кө, һінөмла вөлі комі гіжөдсө лөгөднысө, да-өд міјан комі јөз-пійын зев еща сешчөм төдыс јөзыс. Јона еща лыдфыснысө кужөны, а рочөн лыдфанторсө гөгөрвоыгыс јешщө-һін еща. Сы-понда і міјанлы колө өдјө-жык да терыбжыка кыпөдны ассыным овмөс асланым комі велөдчөмөн. Колө мусмөдны ассыным комі сорһітө, јонмөдны да мич-мөдны ассыным комі кывтө. Колө пагкөдны да шылөдны комі гіжөдтө.

Ічөт-Іван.

1/III-27 во.

Мөскуа.

Тывјалөны.

Шогмытөм гижөдјас.

Ставсө-кө (быд гижөд торјөн-торјөн) гөгөрбоккаң видлавны, зев дыр тырмас—сы-вылө көт торја зон журнал лез. Кутам видлавны жеңыфика: гижыдылыг-өд гижан ногсө (гамсө, морттујсө) почас төдны өткымын гижөд-герті.

I.

П. I. Шуктомовлөн ме-ордын ноль сгикотвореңне. Шогмана гижөдыс абу, ставыс слабыңкөг, кыз шуласны—„кизөріңкөг“: орт-сылаганыс (техникаыс: раңмер, рифма) абу артмөмаөг, дај пыщкөс-гыс нинөм оз сур: сөмын өтї кывјас, лыдфыгылы нинөм оз пыдөжык јиж.

„ПЕМЫДЛУН“.

(Сывсө „бывалї дңї“-моз).

Мї важөн овлім пемыда,
Ег төдлө лун нї вој.
Век пессім-тілгім, ужалім
Лок варыш чукөрлы.
Кор сөмын гымыс гымыштіс
Сек сафміс комї јөз.
I вөчїс аслыс вөльнеј олом,
Комї автономїја...

Пемыда олігөн-нө мед, шуам, егө төдлөј лунсө, војыс-өд көт вөлі-жө?. Воңо, варыштө мїжан бөстөма-нїн літератураад бур нїм-пыддї (сокол): „Лок-варыш“-пыдфїыд поңо вөлі шуны „лок-кырныш“, лїбө „горш-кырныш“. Сегга абу лөгыд сывны „Бывалї дңї **весолыје**“-ногөн **невесолеј**-тор, дај он вермы: кыз-нө былан мед-бөрја кык строкасө?—сенї лішнеј „слогјас“ емөс.

Мукөд сгикотвореңнејасыс Шуктомовлөн („Комілөн празңик“, „Ордымлы“ да „Частушкајас“) воңа-доргыс-на омөлжыка артмөмаөг:

„Талун празңик Комї јөзлөн,
Парма муын ыжыд гаж!
Јукван луныс (?) Комї мулөн:
Бара војыс мїжан важ(?)..“

Нинөм он гөгөрво татыс! Рифмаыс-тај сы-пыддї сурөма бур, вескыд, чорыд, сїзі-ї „каж“-мунө, шуан-да... Лїбө, со, „Ордымлы“ шуөма кызї:

„Те котырөн разөдчы пыр,
Торкөдөыс гөрөдөс (?) өтвылыс нуэм,
I зарнї-моз ајрдав зев дыр“...

Гөкыда-на Шуктомовлы гетсө сгикөн гижөмыд!

II.

„Өшыбка, ферт, көнкө эм, точкаөн да запјатајаөн (.,). Воҙо буржыка гїжа“,—содтөма **Межадорса Микол** аслас гїжөд-помас. Гїжөма сїјө вїст—„Магленїча“ (тајө өтїк вїстыс сөмын і ем сылөн, сесга нїнөм абу). Тыдалө, ачыс томынык-на—гїжөд-серыс абу зев „рөвней“, дај гїжө зев ічөтїк-тор-жылыс. Сөмын „өшыбкаыс“ сылөн абу куш „точкаын да запјатајаын“. Мед-ыжыд өшыбкаыс Миколлөн кывјаснас омөла бергөдчөмын:

Ныріс зїмбыр-із і боетїс гөлік-рос, посвоз ваөн кіскаліс дај зїмбыр кәјїс і кутїс мыскасны. Мыскасіс і ваөн посвоз пожјалїс і регыд мыскассїс, а мыскасөм-бөрын...

Өтілатї (помыс-нїн) ічөтїка артмыштөма. Мїкулај вїжөдөма вөлөн гулајтөмјас-да, вөвјасыд жалъ лоөмаөс:

Көңөрјас вөвјас! Төвбыд нажөвїтасны, кыскагасны, а пасїбө-пыфды бөкпөлдныс швїч да швач.

Колө Межадорса-Миколлы бурмөдны гїжан-текнїкасө, шуныкө—комїөдны: оз ков роч-ногөн кывјаснад бергөдчыны (оборот речи), роч јїтөдјас (союзы) оз ков быд кыв-бөрын гујавны. Богтгыв, но-ко, Мїкулај, воҙө гїжны.

III.

Мыјсө абу чукөртөма өтілаө **Тун** аслас „Комї куплетјасас“! Кывтө верман веккыда жугөдны, сещөма бертлөдлыны-вөглөдлыны колө. Быд куплет помагө тајї: „А таыс воҙө мїжанлы, ферт-жө, оз поч мунны“. Сөмын, ме думыс, Тун уналатї бөгтөма кущөмкө важ роч-куплетјасыс, уналатї оз мун өнїја олөмлаңыс, богтам-көч:

„Мїжан пөра овгө нора:
Ылөдлөны, пөрјөдлөны,
Куралөны, озырмөны,
Жугөдөны, кокөдөны,
Көңјалөны, талъалөны..“

Кодјас-нө өнїја пөранас Комї муас тајї вөчөны? Тунјалан-жө те, Тунөј, нїнөмабусө! Сесга татї бара-жө оз лөсав комї олөмө:

Банкын касса, сөмыд масса,
Чекыд тырмө, сөлөм сырмө,
Кассөір јусас, гөм оз помаг...“

Вөшөрө ставсө гудралөма. Өтілатї веккыда лөбма шуөмыс Комї-жылыс, сатїра-модаыс көч еща ем, со:

„Комї кывјыд тырі рөчөн:
Отступайтны, наступайтны,
Развївайтны, набївайтны,
Предложїтны, отложїтны,
Планырујтны, кредїтујтны,
А таыс воҙө мїжанлы,
Ферт-жө, оз поч мунны“.

IV.

Самко-Ӧльӧлӧн вӧгтыс „Кӧк-жылыс“ оз шогмы, зев ичӧттор, сегда гижан-гамыс ставнас роч-ногса-и. Морттужыс, тыдалӧ, ем-ег-кӧ вӧгтjассӧ (проза) гижныс-da, оз, буракӧ, ачыс зӧл шылыджыка гижӧмлаыс.

V.

Зев куз мойд—„Озыр да гӧль вокjас“—гижӧма **Сопон-Ванӧ**. Прамеj-бура гижӧма, тӧдчӧ морттужыс вӧгтjассӧ гижныс. Сӧмын та-жӧ мойдыс оз мун Комi журналын: ӧти-кӧ, нинӧм бурсӧ оз сет лыд-дыгjаслы; мӧд-кӧ, роч-мойджыв-вылыс лӧгӧдӧма. Колӧ видлыны вӧгтjассӧ гижавны комi олӧм-жылыс.

VI.

Конан-Ӧльӧксанлӧн куjим сӧикотвореӧннеыс („Ордымлы“, „Комсомоллы“, „Воӧ“) абу-жӧ шогманаыс. Ставыс кыжкӧ неладнӧ артмӧма: уналатӧ он гӧгӧрво, уналатӧ ӧти-торсӧ шудма мӧд-ногӧн, рифмаjаснас жона шыкӧдалӧма гижӧдсӧ, мукӧдлаас чукӧртӧма-ӧтла-алӧма куш кывjас (подбор слов):

„Gӧd парматӧ мунны щӧкыд (?)

Колӧ вӧчны jугыд-ин...

дона комi гижыс котыр

Перjис мiлы (мiжанлы) комi кыв(?)..

Пiскӧд, орӧд щӧкыд пармасӧ,

Сет мiжанлы комi кыв“...

Оз поз жик сiжӧ шуны: комi гижыс чукӧр-пӧ перjис мiжанлы комi кыв, лiбӧ кевмыгны „Ордымлы“ тажӧ: „Сет мiжанлы комi кыв“. Комi кывjыд-ӧд ва-жы-саӧ-нiн ем!..

„Уна-нiн аджывлiм олӧмлыс ногсӧ,

Аджывлiм гажсӧ, быдсама шогсӧ...

Воjжасыс кузӧг вӧлины. Пемыд...

Вижӧда воjжаснас, жiрдалӧ козув,

Вижӧда, тӧлысыс мытчӧма журсӧ...

Петӧма воjтӧв, парматӧ жургӧ,

Ловжӧны пуjасыс, код-сурӧ журтӧ“...

Тажӧ пӧштӧ ставсӧ гудралӧма бура куз сӧикотвореӧнне „Воӧ“ (17 стопа, 68 строка).

Жона-на колӧ Конан-Ӧльӧксанлы шылӧдны гижӧdjассӧ ортсыса-ныс, мед-жонасӧ бурмӧдны пыщкӧсла-дорсааныс.

VII.

„Усӧемса **Ӧнӧ-Альiпеj**“ гижӧма ӧти „вӧгт“—„Вӧв корсiгӧн“. Кайлӧмаӧг вӧрӧ вӧв корсны iккjамысӧн. Аджылӧмаӧг чукула пу— „коса-пу-вылӧ зев мiча“. Сы-бӧрын аджылӧмаӧг нур. Вӧлыд абу сурӧма, летчӧмаӧг бӧр гортаныс сегда ставныс. Альiпеjлыс мамыс жуалӧ: „воин, пiжӧ?“—„Ме сылы ӧтвет вижӧ: „воi“. Со i ставыс.

VIII.

Зев омөлік етік артмөма **А. П. Ы-лөн** Слободаса поп-жылыг: „Блин-крест-клоп—Слободаса-поп“. Гижөма 60 строка поп-горшлун-жылыг. Сы-жылыг-өд быдөн-нин төдөны, гижныс вегіг оз ков өлі сы-мындасө.

IX.

Оквадса „**Сөлөвөј**“ абу-жө вермөма гижны мичажыка „Комі газет“-жылыг:

„Окурат да газет-вылад
Ас өікт-понда гижөма.
Сөлөм-вылас батлы воіс комі газетыд:
Тешкод тајө газет, морт-моз висталө“...

X.

Көкжамыс етікотвореңне **Сиволод Туисовлөн** ме-ордын. Сөмын вивті-на слабөг ставыс. Мортыд-егкө ас-гөгөрсө өлөмгыс сурөссө босталөма-да, абу вермөма панны-ны, кыны—некодар боксаң абу артмөма, пыщкөслаганыс-ны, ортсыланыс. Вегіг буржык етікыс оз сур петкөдлыныс, ставыс тащөм-кодөг:

„Мыкө тон-өд сөгга лөб,
Менам улөс ештис.
Вайлө өдјө меным шкурка,
Менам улөс ештис“ ..
„Аквэд-өіктөң кык верст-сајын
Выјім Тывјыв фереvна.
Тывјыв-өіктса нывјасыдлөн
Көсајасыс мышкуөз,—
Өст, балө-балө-балө-да.
Өст, балө-балө-балө!..
Менө быдөн төданныд:
Німөј менам Сиволод,
Рөфинаөј Аквэдјыс,
Ајкінаын велөдча“..

Јона-на, другө-Сиволод, колө тенид велөдчыны етікјаснад гижныд!..

XI.

В. Матвејов гижөма „Кујім бат“, кущөмкө алимент-жылыг көс-јөма виставны-да, нинөм абу артмөма, сөгга помас содтөма: „продолжение следует“. Оз-нин ков сылы „гледујтны“ та-жылыг воөдөсө—вешөрө вошө гижөмыс.

XII.

Чуксалан-кыпөдан кывјасөн гижөма **Мітов** (Межадорса) кык етікотвореңне: „Том јөзлы“ да „Лөңинлы“. Со кыңи шуөма „Том јөзлы“:

„Мі томбе, мі жондэ, мі збојдэ,
 Батјаслыг ужјассэ нудам помдэ,
 Некодыг повтдг—лептдмдн јурјас,
 Асным мі адјамд тужјас“.

Сдмын абу кутдма чорыдјыка радмерсд-нй, рйфмасд. Уналатй роч-вылд сегга кыскд:

„Косаддм, јудм й маткдмлы
 Места выд олдмын лоны оз ков“...

„Ленйнлы“ (гйжлдма Ленйн кулан-лун-кежлд)—сещдм-жд, абу зев омдла гйждма. Вожд велддчдмдн Мйтовлдн, ме чадта, бур-жыка кутас артмыны гйжддјасыс.

XIII.

В. Бабйнов ыстылдма бура уна гйжддторјас ескд-да, нйндм тор-ја на-пйын абу.

„Нылдј, мйча гдрд-банјйба,
 Радејтз менд сбылыгдн,
 Ок, гдлдм вйгд тејад-понда,
 Акандј, гдрд-банјйбал..“

Мдд гтйкотвореннелын („Радејт“) пдштй дткодд шудма:

„Ој, гдрд-банјйба те, мйча нылдј,
 Радејт чорда менд, гдлдмгаы.
 Радејт јонжыка гдлдмгаы менд,
 Мус-дорыг ог еновт ме тенд“...

дерт, ташдм „поечйаыд“ оз мун некущдм журналын. Сегга Бабйнов норазд-еласд редакцйа-вылд: мыла-пд онд ладд... ог-пд кут ме гйжны сйзнад... Тадд елагдмыс ас-вылас сдмын мунд.

Ем дтйк гтйкотворенне сылдн—„Смена“. Ме чадта, богтдма роч-вылыг, кдт ачыс-й шуд: аслам-пд тајд. Гдгдр тддчд абу аслам, дај гйждма роч-нйгд-комйдн-моз:

„Ветлд-мунд му-вдр-вылын,
 Сажд быга вадас-вылын,
 Локтд ыжыд шумдн-бурдн
 Батлдн мйјан—ВКП-лдн
 Аслам йчдт кык-пдвс јдзлы (?)
 Кывјас гордн: Буф смена!..
 ... Сетны кывјдн да бур мода
 Лоад мйјан тй смена...
 ... Веерг сетд здук (?) чорыда
 Ассыс чорда чйпан звук (?): смена!“

Некущдм рйфма абу, уналатй удареннелас артмдмадг мддлад, кытдд оз ков, сегга нйндм он гдгдрво. Колд гйжны вогсднжык, медым гдгдрвоисны лыфыгјасыд-кывзыгјасыд. Јона-на Бабйновлы ковмас велддчыны шылыда гйжны. Зйлас-кд, вочасдн артмыны кутас.

XIV.

Нйндм абу артмдма гйжддјасас: **Нелд-Олдксанлдн, Н. Сельков-лдн, Тйтд-Олдксанлдн, А. С. Чуд-лдн, П. С. Потаповлдн, Н. Попов (Аб-**

јачој), Ш.-Ј.-Н-лөн, Ст. Поповлөн, І. А. Смольевлөн, В. Покровскіјлөн, Опё-лөн, С. Шевельовлөн, В. Пешкінлөн, В. Ватамановлөн, Мітреј-Міш-лөн, А. Мішарінлөн, „Р. С. Ф“-селькорлөн, Аркадејлөн, Кодањовлөн, Золә-Кольалөн, Куз-Васлөн, Јелпімов Гер-млөн, Дөрөш-Өлөшлөн, Лү-пін-Мітреј-Іванлөн, Габов-Гріша-Өлөксанлөн, Арікінлөн, Өлөш-Нольлөн, Іван-Кірөлөн, П. Болотовлөн, Ыжыдвізса-Мішлөн, Му-Мулөн, Купріклөн, Ладыгінлөн, Ван-Міколлөн, В. Лапшінлөн, К-У-В-лөн. Гіжөдјасыс на-лөн весіг відлөгјас-пыџа бостны оз тујны: вџвті-нын ічөтік-тор-јас-јылыг гіжалөмаөг, либө зүгөмаөг, ріфмајас-размерјас некодлөн абу—прөстөј гіжөд стік-модаөн. Код-сүрөлөн тајјас-пыг емөг-і зігтјас, сөмын стікјас-коџ омөлікөг-жө; зев поснідік челаџлы быт-тө гіжышталөмаөг мыј-сүрө, ладтөг, комі кывнас вөдітчыны куж-төг-да. Колө налы ставныслы јонжыка лыџавны комі гіжөдјас, төдмагны најөн ортсыгаыс і пыщкөсгаыс. Секи, ферт, буржык гіжөдјас вермасны артмыны асланыс.

XV.

Пеџ-Геңлөн ем вігт „Выл олөмлаң“. Гіжан-ладыс уналаті торкгалөма: гіјас-гіјас өті-ногөн, сөгга бергөдас мөдарө:

Батыс кватітіс вөжжі, көсјас кучкыны Ивантө да кутчігас Иваныд...
Батыс кватітас чер, көсјас керыштны Иванөс да Иваныд удітөма пышыны...

“Глаголыслөн” пормајасыс өті горныын уна-ног вежласөны: өті-лаын помасө „іс“, мөдлаын „ас“, бөр-вылас бергөдөма „өма“—вылө. Мед-јонасө торкө гіжөдсө роч-ногсөн кывјаснас бергөд-чөмыс:

„вөлөгтын кывеіс, мыј вөгсөма комсомол-јачејка... Ог візөдлы, мыј аслам пі... А уж-вылад Иван...“

Тащөмыс зев уна пырөма. Тащөмјасгыс колө мездыгны, буржыка артмас комі-ногөн. Пеџ-Геңлөн төдчө морттујыс вігтјастө лөгөд-лыны (гіјавны) Емөг сылөн зев міча інјас:

„Кок-улас візвөтө, небыџика—каң мургіг-моз, јол, палөдө Иванөс шогыс...“ „...Кыскө медса-бөрјаыг төвру вајіс көклыс—„ку-ку!“ Мед-са бөрјаыг јөла бөр вајіс ку-ку... Сөгга ставыс гөгөр лантіс...“

Тајө вігтсө гіжыгыс абу помалөма. Колө помавны, јонжыка шылөдны, вермас артмыны бур гіжөд таыс.

Омөлжыка артмөма Пеџ-Геңлөн стікотвореңне „Тулыс“. Өтілаын шуөма:

Вот і тулыс воіс,
Ывпа-вылын шоныд,
Кык-коџ гажа лоіс,
Сөлөм-вылын долыд”.

Тані „вот і“-сө-кө вежан (сіјө роч-ногса), зев шылыд лоас—размер ем, ріфма бур-і. Мөдлаын гіжөма:

„Ызгөны зев нора
Ворын саџмөм пујас.
Көзүд налы пастөг
Сулавны төв-улын...“

Тані абу-һин лучкі артмөма. Шоныд,-гажа тулысын һинөмыг-һин пујасыдлы норасө ызгыныс да кынмыныс. Бөрвылас сегга торкөма стікыс—размерыс вошөма, рифмаыс омөлтчөма-і:

„Виқөдламој, вокјас,
Мыј сетас таво гожөм.
Һаһ-кө мијан воас—
Төвбыд олам гажөн“.

Пед-Геһлы колө сетгыны гижөдсө шылөдөм-вылө, текһикасө бурмөдөм-вылө, сурөссө сижө еща кужө-һин нуөдныс.

XVI.

Спіра-Прокөлөн кык стіктвореһне ме-ордын „Тулыс“ да „Тувсов уж“. Выл-торјыс һекоднанас абу. „Тулысыс“—под-ражаһне М. Лебедевлы:

„Гажа тулыс воис,
Гөгөр сылө лым...“

Сегга размер да рифма-вөснаыс уналаті сорлалөма өтка-торсө уна-торкөд (единственное число с множественным):

„Ловзө пулөн корјас,
Петө муыг гаг...“

Колі-ескө: „ловзөһны“, „петөһны муыг гагјас“ (оз-өд пет өті гаг).

„Лун і асыв сижө пыр
Ідјас-зөрјас көрө...“

Шулывлөһны: „іd көрөһны, зөр көрөһны, су көрөһны“, оз: „іdјас көрөһны“ (шулывлөһны сөмын өзімјас-јылыг: таво-пө іdјас бурөс лок-төһны).

Спіра-Прокө төдө-һин бура-коф гижан-ногсө. Колө богтгыны јешцө јонжыка төдмасны. Сегга колө выл-оласноггыс богтавын гижөд-сурөсјассө“.

XVII.

Сук-Парма гижөма поэма-кофөс „Армијаө ветлөм“ (кујим јукөһна). Размерсө-ескө лөгөдөма-да, ставыс „против ударения“ лөма, рифмаыс абу һекөн. Сылөн ем мөд гижөд—ічөтік стік „Тулыс“. Тајө буржыка артмөма. Жеһыдһик гижөдөн вермөма шымыртны мед-коланторсө: мулыс сафмөмсө, валыг збојмөмсө, пөтка-јаслыг гажөдчөмсө, јөзлыг һимкофәгөмсө,—

„Төв-бөрын быдөһлы
Тулыс зев муса,
Һимкофөн кылөһны:—
„Мај!.. Тулыс!.. Вөһа!..“

Јонжыка-кө Сук-Парма кутас зильны асгыс гижөдјассө бурмөд-һны, вермас бур-гижыгөн лоны—морттујыс сы-вылө төдчө-һин сылөн.

XVIII.

Сіктса морт (Часыг) гижөма вөгтас „Ежва-куҗа“. Һинөмабу вермөма петкөдлыны мертыд аслас вөгтнас. Кывтөһны пыжајас. Оті

пыжын вiт морт. Кайлöмаöс карö һаһ һöбһы. Гурöма һаһыд. Кывтыгяслы долыд—,пыжгаһ мöдiс кiггыһы мiча гөлöсөн ғы-лöм шы:

„Рытја-шу кадö матушка
Менö рöдiтiс...“

„Со кыдi сузöдöһы комi öиктын олыгяс һöбöм һаһ“,—помалö öиктса-Морт асгыс вiгтсö. Он-i гөгöрво, мыд кöсжöма шуһыс: бу-ра-ö, гöкыда-ö сузöдöһы комi жöз һаһсö?..

XIX.

Г.-Ö. öтпыржö ыстылöма ö öтикотвореһне. Ставыс омöликöс—размер-һи, рiфма-һи, һекущöм пасяс-һи, һинöм абу. Гурöсжасыс вывти-һин һинöм оз сулавһы (петкöдла һöтi вeгкöдлытöг):

„Жугыд лунöд том гаж кадöд
Корнö бара адзiгам?
Кольöмыд те том гаж лунöд
Жона ылöз мижаныг.
Ог-һин адзыөлöд ми һемöс
Жугыд шондi том гаж лун“.

öтикөн гижһы оз-на гаммы Г.-Ö., колö видлыһы прозаöһ, сö-мыһ буржык-тор колö бoгтһы сурöс-(тема)-вылад.

XX.

öимаков-Иванлөн гижöдяс (öтикяс) вочасөн-пыр шылалöһы: раз-меряс, рiфмаяс бура-һин артмöһы (кор-сурö кöт сы-пoнда гижöдыс һеуна i страдайтö). Ме-ордö вeгкалöма сылөн бура куз öтик— „Выл тужöд“ (ывгö-пö, „Смело, товарищи“—моз),—чуксалö комi жöзöс „выл тужöд“ муһны, сöмыһ оз сещöмсö индав, кыдi колö муһ-ныс--куш кывяс ставыс.

XXI.

Жан-Зепов кöсжыгö бура „старайтчыһы“: „ог дугды гижöмыс, кöт роч-вылыс лöсöда-а, вешта асгым „Жан“-һимсö, вöча ачымöс памжатһик-пыддi Жан-Морöслы*“,—ошжыгöмөн-моз. гөлöмсаһыс гижöма Зепов аслас пiгмöö. Зев, ескö. тыдалö, мортыдлы окота гиж-һыс-да, оз-на прaмeжa артмы-а. Гижавһы заводiтöма 1926 вoгаһ, август-тöлыгсаһ. Ме-ордын сылөн ем вiт гижöдтор: „Мужик да капитал“, „Мортлөн лебзöм женеж-вылö“, „Пожöм“, „Выл-ногөн“ да „Гтеһка Ражин“. На-пыс шогманаыс абу-на. „Мужик да капитал“—гижöдсö кöсжöма вöчһы, буракö, зев ыжыд поемаö, помас-тад шуöма-а: „Возö лоö-на. Тадö гижöдсö лe-жанһыд-кö, желателһнö лeжһы пeвраль тöлыг-кежлö, кор сар Öльк-сан II мездiс крeгтанаöс муыг. Мöд част лоö Певральса револу-тсияöз, кодмöд част лоö Октабрса револу-тсияöз. Мöд част март тö-

*) Жан-Морöс (I. Т. Чистапов)—вöли бур комi поет, кывылис 1923 воыһ.

лыг-кежлө, а кожмөдсө Октябрса револуцсја-кежлө... Первој част-ыс-тај зев омөлік-а, нинөм некод оз гөгөрво сетыс. Мукөд част-ясыс абуөг-на. Первој част-кодөс-кө гижны—оз сулав богтывныс весіг, оз мун нөтї стїклаңыд. „Пожөмыс“—подражаңне Ілла-Васлы (сылөн ем „Пожөм“ Жан-Морөсөс каңтылөм-куңа. Ҷепов-гїжөма Лыткїн Степ. -Јогорөс каңтылөм-куңа), сөмын вывті жеб арт-мөма. Војвылын быдмөма пожөм, шоггөма сен, копрагөма, гөкыд-лым сїјөс лычкөма—

„Вїжөдіс лун-вылө,
Горзіс сен, сетчө:
Шоглунсө татыс
Мездыны коріс.
Ез кыв сег (?) лунвылыд,
Ез мезды најөс(?)
Шогысла кондаәң
Косміс-нїн пожөм...
Бара-на өтвылыс(?)
Шогісны најө(?),
Корісны мезлун.
Коркө-тај гуріс-жө
Мезлуныс налы:
Сетчөс јөз (?) сафміс...“

„Мортлөн лебџөм“—греческеј мојд, сөдал-јылыс, кыңи сїјө пыскөд (Ікаркөд) гїскөн крепітөм бедјасөн лебџөмагө Крїт-ді-вывсан Італїјаөң. Пыс вывті вылө качөдчөма, шондїыд сывдө-ма гїстө (воск), бордјасыд чуктөмагө да ачыс сарїжө усөма, вө-јөма.

„Выл-ногөн“ да „Гҕеңка Раҕин“—комсомолса пегең-нїкыс бсгтөма, вужөдөмыс (переводыс) вывті омөл лөма.

Јона-на ковмас Жан-Ҷеповлы велөдчыны гїжныс. Колө зїлыны бурмөдны-мїчаммөдны гїжөдјассө, медым збыл-вылө верміс „веш-тыны Жан-нїмсө“... Тајө вїт гїжөдторјас оз-на төдчысылөн Жан-Морөслан „көвјасөмыс“. Ме-ногөн, Ҷеповлөн вїгтыс буржыка арт-мө. Колө сегга гїжан-гурөсјастө аслыд коргавны (ас-гөгөрсө олөмпөвсыс), оз ков вывті јона сетгыны роч-вылыс вужөдалөмјасө—сїјө абу зев кокнїтор.

XXII.

Веңко-Іванлөн ем өтї сыланкыв—„Нем колълалөм“ (семја-пыщса олөм-јылыс). Вывті куңа лөсөдөма-да, гөкыд гывныс. Гїжөдас некущөм рїфма абу, размерыс-ескө ем-да, удареңнејасыс көн-гурө неладнө артмөны, роч-кывјас паныдаслөны-ї,—ставыс сї-јө мїстөммөдө гылөмсө-лыдфөмсө. Сегга емөгөтлаған-кывјас—гы-лігад мөдтор верман гөгөрвоны:

„Щөктөм-бөрад дыр он жукайт (?)
Зїла корсан аслыд пөвтө (гөтыр пүтө)
думајттөмөн“...

Тані колө гөгөрвоныс „думажттөг“, кывны кутас „думаж-төмөн“.

Сурлөны ташөм инјас (гөль коми кывјыд-da?!):

Отувтчөмнад кокнід лөб

Овны-вывны ловја-дырјі

Кокнідіка..“

Ферт, ме чайта, кокнідікәтө ловја-дырјі овны-вывныд лөб кокнід (рочөн-кө: масло масляное).

Ем нөшта со кушөм-тор:

„Зыкбөм,-пурбөм,-жукбөмјассө

Колө ставсө тәләлавны“...

Выл „порма“ коми кывјыдлы кыпөдөма Веңко-Іваныд (кыскө-тај гудјас!)— „тәләлавны“. Вәләлә!.. Та-герті—о-о-о, кушөма нөшта содаг-озырмас мјан коми кывјыд!.. Тәләлавны, пәләлавны, малалавны, аәләлавны, каәләлавны, пагалавны...—оз весіг пома-ласлы!..

Сурөсыс-егкө гижөдыслөн еща шогмана-коф, сөмын бура шы-лөдтөг-мөлөдтөг, јона веккөдлытөг тајө ғыланкывсө оз сулав јөз-пөвсө пагкөдныс.

XXIII.

Манөј-Өнө—12 арөса гижыс. Ферт-на, сылөн омөла артмалө шылыд-гижөдјасыс. Гижө поснідіктор-јылыс, мыј ачыс адздылө, төдлывлө. Сіјө—бур „прізнак“: оз богт мортыс төдтөм сурөс (сі-јөн-өд верман торкыны). Өні, мјса, сылөн омөла-на артмалө гижөдјасыс. Со, богтам „Тулыс“.

„Ныв-зон пукгалісны пыжө,

Мөдөдчісны кывтны.

Кывтіг-моз ныв зон

Горөдісны ғывны.

Тулыс гажа кад,

Утка, јусјас горзөны,

Челәф утка кыјөны,

Вөјјасыс југыдөс.

Челәф мј зев радлам,

Гөрд галстук мј новлам“...

Лыбө мөдөс богтам— „Арга пөра“:

„Воіс ар. быдлун уеб лым,

Кыјны тар котралам,

Пукталам лөчјас,

Адзылам көчјас,

Шонтысны біаслам,

Ва-көлуј костысөлам...

Воөма төв-нын,

Уркај мј кыјам,

Јагјасті ветлам,

Чөјјас ісковтам,

Ләмпаөн шывгам“...

Ташдөмөг-жө сылөн: „Гажалун“, „Тувсовлун“, „Вөра-лыг“, — ставыс чельд олөм-жылыг. Быдмыштас-да, велөдчас-да, буржыка кутас гижны.

XXIV.

Манөй-Онө-ыжда-кымын-жө ем мөд гижыг— **Иван-Ваг** (коркө вө-ли гижсылө **домна-Вагөн**). Сылөн неуна мөд-ногсажык гижөмыс. Гижө „ыжыджык-торјас“-жылыг,—гырыг-гижыгјаскөд ортчөн көсјө сувтны. Сы-понда гижөдјасыс сылөн уналаті жебмөны. Сегга, ты-далө, Вагөйд јона-нын лыдфывлөма роч поезја-да, сыланө кы-скө сјјөс:

Секі, кор шонді рытја пырас,
 Кор кусө міча,-југыд лун
 Сек узөм суылөн вөліг бырас,
 Вогтас өін—сылы воас лун...
 Кор војыс колө, кыа петө,
 Асја шонді јурдөдас вөр,
 Сек суз оз адзы, өінјас пемдө:
 Рыт воіс сылы—водө бөр..*

Тані кывјаснас бергөдчалөмыс зик роч-модаа: „Секі, кор... Кор, секи...“ Комі гижөдад оз ков тазі шуныд. Сегга Иван-Вагө јона сетгөма роч стикотвореңнејас вуждөдмјасө,—вывті оз ков сы-вы-лө ыштыны. Вагө кужө-нын прамеј бура рифмајас лөгөдны, дај размерыс ем:

„Шыгы таво лөб кувны,
 Ез во мујас-вылын наң,
 (Гашкө, певпом ковмас нувны),
 Сөмын колө сетны даң...“

Тажөс ме богті „Важөн“-німа стікыс. Төдчө: Иван-Вагө сурөссө талы богтөма кытыг-кө мукөд гижөдыг—комі муын ез вөвлы ташдөмыд: крестанін вөлөн мунө—мунө карө-заводө, најөвітчыны:

„Сјјөн заводө ме муна,
 Колө мынтыны оброк...“

Гижөд-помас пасјөма: „Ташдөм олөмјас вөлөмаөг важөн оброшнеј крестаналөн“... Та-герті-нын тыдалө: гижөма төдтөмтор-жылыг.

Иван-Вагыс вермас лоны бур гижыс, сөмын колө зілны асгыс гижан-самсө коміөдны.

Өні-кежлө сегга тырмылас: унжыкыслыс відлалөма лоі гижөд-јассө.

XXV.

Мыјјас-нө оз тырмыны выль гижыөјаслөн? Ме-ногөн, со мыјјас:

1. Сурөссө оз кужны богтныс, оз вермыны паскөдныс, лібө вывті паскалас-да, јітныс оз саммыны;

2. Пыщкөсла-дорганьыс унжык гижөдыс вывті омөлөс—унжыкыс гижөны зев посні-торјас-јылыг, омөла думажтөмөн: өтї гижөдын уналатї кывјасыс паныдаглөны, зуцаглөны.

3. Технікаыс (ортсыла-дорыс) оз артмы: размер-ні, ріфма-ні, буржыка шылөдөм-ні,—кыз веккалө гижөны.

4. Роч-ногөн вывті-на јона гижіганьыс бергалөны.

5. Оз зільны комї кывјассө буржыка коргавны, вывті уна-пөв өткоф кывсө гижөны, мігтөма артмөны сы-понда гижөдјасыс.

6. Комї грамматикасө унаөн оз төдны, либө ордјөны ріфмајас да размерјас-вөсна.

7. Роч-вылыг вужөдалігөн кутчігөны гижөдас кывјыг-кывјө—сізі һекор оз артмы.

8. Омөла-на төдөны выль-олөмыслыг ногсө, політикасө.

Кодлөн ем самыс, кужөмыс (талантыс), оз летчыг гижөмыс: сіјө пыр кутас возө велөдчыны, зільны бурмөдны асгыс морттујсө.

Возө бостгылөј, комї гижысјас!

Һубдінса Віттор.

Кушдӧм вьл комі нӱгајас емӧс:

Політика-жылыс:

	Кымын лыстбок.	доныс.
1. Ельizarов Коммунист-партияон индӧм туј.	53.	25 ур.
2. Н. Верешцагин. Алексеј Иванӧвич Рыков.	23.	25 ур.
3. Немрад. Комсомол-устав.	127.	10 ур.

Візму ужалӧм-жылыс да скӧт візӧм-жылыс.

1. Гетманов. Кызі нур пӧртны бур візӧ.	52.	12 ур.
2. Щетинин. Бур поргыс ыжыд пӧлза.	38.	10 ур.
3. Хрустальов. Скӧтсаң мортлы вужан візӧмјас.	39.	10 ур.

Җоньвізалун кутӧм-жылыс.

1. Л. Ноканин. Локвісӧм (сіфіліс).	39	12 ур.
2. Беркова. Відчигӧј да бурдӧдчӧј локвісӧмыс.	43.	30 ур.
3. Госфеншефер. Чакотка.	23.	22 ур.

Мукӧд-сікас.

1. Крыленко. Кызі лӧсӧдӧма да кызі ужалӧ совет-суд.	—	—
2. Біанкі. Вӧр-керкајас	19.	18 ур.
3. Нобдинса Віттор. Луча (віст).	21.	8 ур.
4. Ічӧт-Іван. Јон тыш (віст).	53.	17 ур.
5. Нобдинса Віттор. Ныв-, „грек“ шобӧм (пјеса)	45.	28 ур.
6. Чістальов Т.-В. Ізкар (пјеса).	16.	8 ур.
7. Нобдинса Віттор. Путкылтчӧм (драма).	43.	25 ур.

Редакцоллегия: { Булышев Ф. И. Попов Н. П.
Минин М. П. Исаков В. А. Редактор: Н. Попов.
Надеев А. Н.

Суздөй быд-тöлыгын-петан журнал

Ордым

(Леждö ВКП (б)-лөн Обком).

Со мыј гижöны сиктjассан „Ордым“-жылыс:

Извајыв вöлөстö воис
1 № „Ордым“. Крестана
зев јона лыд-дыны комі
журналтö. Извајыв вöлөст-
ын рочөн лыд-дыны зев
ещадн кужöны, школаыс-ес-
кө 30 во-нын ем-да. Крес-

тана шуöны: роч-дорейд-пö
тајö мјанлы буржык. Бура
гөгөрвоёны і кужöны лыд-
дыны быд морт. Бур сјам
Обком ВКП (б)-лы да Комі-
гжыс-чукөрлы коміөн жур-
нал леждöмыс.

Избач Лјіпін Ö. I.

Быд номерын: 50—60 лыстбок-сајас, емöс
серпасјас.

доныс: гражданагы 30 урөн төлыс.
учреждённејаслы да організатсіјаслы
—60 урөн төлыс.

**Журнал суздөдан
адрес:**

Сыктывдін-кар, Вадорвыв-
ульч, 41 № керка,—„Југыд
Туж“-газет редаксіјалы.

Тооја-номерѝн ньббысјаслы – 50 ур.

53